

30 let České genealogické a heraldické společnosti
výstava
Poštovní muzeum
3. 3. - 28. 3. 1999

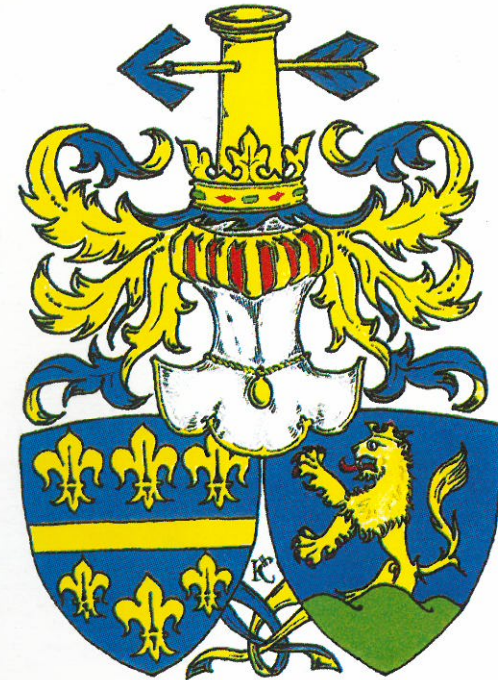

Česká genealogická a heraldická společnost v Praze

Genealogické a heraldické listy

1-2/1999

ČLÁNKY A STUDIE

Několik slov ke smrtelnému onemocnění básníka Máje

MUDr. Jan Antonín Mager

Karel Hynek Mácha je jedinečným fenoménem českého písemnictví. Není proto divu, že o jeho životě a díle vznikla v průběhu více než jednoho a půl století rozsáhlá „máchovska literatura“. Zdálo by se, že vše o něm bylo již napsáno. Avšak při četbě mnohých pojednání jsem si všiml nejasného výkladu příčiny básnickovy smrti. Hledal jsem proto dále již cíleně odpověď na otázku, pod jakou nosologickou jednotku lze zařadit Máchovo smrtelné onemocnění. Badatel vzdálený centrálním knihovnickým institucím má heuristickou práci nesnadnou. Literatura, kterou se mi podařilo shromáždit, mi nedala uspokojivou odpověď. Tu jsem se proto rozhodl hledat sám.

Úředně stanovená příčina smrti Karla Hynka Máchy byl "Brechdurchfall" (1). Tímto německým názvem byla zcela jednoznačně míněna cholera (2), obávané onemocnění, s nímž se Čechy seznámily poprvé koncem roku 1831 (3). Také Litoměřice, později místo posledních dnů básnickova života, byly toho roku epidemií cholery postiženy, klinický obraz onemocnění byl tedy i zde znám (4). Choroba tehdy ještě neznámého původu měla vysokou úmrtnost. Vedoucí příznaky onemocnění, tedy zvracení a průjem, shrnuje právě tehdejší německý název choroby. Proto také projevy Máchovy nemoci vedly k této diagnóze.

Velký znalec Máchova života a díla Karel Janský cituje názor prof. MUDr. Jiřího Malého "vše mluví spíše pro správnost úředního zjištění příčiny smrti "Brechdurchfall", t.j. dávení spojené s průjmem /cholera/ ..." (5) Tato slova byla uvedena v souvislosti se zavržením diagnózy zápalu plic (6). Obsahují však nesrovnalost právě ve slově cholera. Tímto výrazem byl a je dosud označován lehčí stupeň cholery, která končí uzdravením (7). Termín se však dostal do písemnictví a tento medicínský nonsens je přebírán dál. Mám však za pravděpodobné, že profesor Malý chtěl spíše tímto výrazem naznačit, že nešlo o cholera, ale o chorobu s podobnými příznaky.

I při pochybnostech o správnosti v matrice uvedené diagnózy cholery, má zápis m.j. i v tomto směru objektivní vypovídací schopnost, neboť uvádí lékařsky ověřené dva symptomy smrtelné Máchovy choroby, tedy zvracení a průjem. To nám při dalších a současných znalostech dovoluje ji bezpečně zařadit do skupiny alimentárních nákaz.

Pro získání obrazu předchorobí a průběhu nemoci lze čerpat jen z chudé pramenné základny, která je všeobecně známá a nebude ji patrně možno ani v budoucnu rozhojnit novými poznatky (8). Vzhledem k nejdelší možné inkubační době (9) v

úvahu přicházejících alimentárních infekcí je nesporné, že Mácha se nakazil až po svém návratu z Prahy do Litoměřic po datu 6. října 1836. Zrekapituluji stručně údaje využitelné pro další úvahu: V sobotu 15. října 1836 odešel Karel Hynek Mácha do Prahy, 18. října psal z Litoměřic, 21. října se v dopise zmínil o koupí páchnoucího uzeneho masa, které vyhodil. V neděli 23. října dostal u Durasů koláče a víno, navečer hasil požár stodol na litoměřickém předměstí, kde pil i vodu podávanou k hašení, večeri pak dostal opět u Durasů. V sobotu 29. října byl v Milešově, kde snědl 6 velkých vdolků, následující den byl opět u Durasů na obědě. Dne 1. listopadu se onemocnění manifestovalo průjmy. Máchovi byla pak denně vařena polévka z vína a sám si ještě přinášel a vařil koření. V pátek 4. listopadu si ale nápoj zošklivil, v noci na sobotu mu bylo tak špatně, že se nemohl dočkat rána a lékaře. Ulehl s horečkou, měl nezměrnou žízeň a v poledne ztratil hlas. V průběhu odpoledne a večera se jeho stav plynule zhoršoval a v noci z 5. na 6. listopadu 1836 zemřel.

V diferenciálně diagnostické úvaze je nutné především vycházet ze znalostí tehdejší epidemiologické situace míst, kde se Mácha v inkriminované době pohyboval. Vzhledem k délce inkubace asijské cholery, bacilární úplavice, běžných salmonelóz a nekrotizující enteritidy (z nichž nejdelší v maximální době 5 dnů má právě cholera) přicházejí v úvahu jen dvě lokality, v nichž mohlo k nákaze těmito chorobami dojít. Byly to Litoměřice a Milešov. O tehdejších epidemiologických poměrech v těchto místech jsem získával informace z tamních úmrtních matrik, které ovšem evidují jen případy smrtelné. Při vysoké infekci zítě zmíněných onemocnění a u mnohých i při tehdejší vysoké smrtlosti (u cholery až 70%, u nekrotizující enteritidy 100%) by se zákonitě musela situace v úmrtních matrikách odrazit. V průběhu celého roku 1836 však v Milešově zemřelo jen 8 osob, přitom žádná z nich na průjmové či střevní onemocnění (10). Stejně tomu bylo i v městě Litoměřicích u 62 zemřelých (11). Na litoměřickém předměstí skonal toho roku celkem 74 lidí, z nich pouze 3 v důsledku alimentární infekce (12). Z tohoto počtu byly však dvě děti mladší jednoho roku, k jedinému úmrtí dospělé osoby došlo déle jak za měsíc po Máchově smrti (13). Z pouhých šesti zemřelých v roce 1836 z litoměřického dómského obvodu jediný Karel Hynek Mácha podlehl střevní chorobě (14). Kdyby se v té době v Máchově okolí (třeba v rodině Durasů anebo u Lorenzů) vyskytly nějaké lehčí formy střevního onemocnění, jistě by při tehdejší hrůze z cholery nezůstaly utajeny a nějaká zmínka ve vzpomínkách pamětníků by zůstala zachována. Není tomu tak. Z nastíněných důvodů mám tedy za nepravděpodobné, že by Máchova choroba byla totožná s některou se shora zmíněných nemocí. Protože není vědomosti o tom, že by lidé, kteří se s Máchou stýkali, onemocněli po jeho skonu podobným infektem, je zřejmé, že nešlo o onemocnění vysoce nakažlivé. Z chorob, které ještě přicházejí v úvahu, je třeba zaměřit pozornost již jen na břišní tyf a paratyfy. Tyto náказы byly v minulosti nejvíce vyvolávány požitím vody kontaminované choroboplodnými zárodky vylučovanými nemocným nebo bacilonosičem.

V 1. polovině 19. století nebylo rozlišováno mezi tyfem a paratyfy. Shodně pod názvy "Schleimschlag" anebo "Nervenfieber" se s těmito chorobami hojně setkáváme

i v litoměřických matrikách v letech před Máchovou smrtí. Jestliže ještě ve čtyřicátých letech dvacátého století bylo v mnoha okresech Čech až 60% studní se závadnou vodou (15), lze odhadovat, že stav v první polovině minulého století byl ještě horší. Tyfem nebo paratyfem bylo možno se nakazit prakticky kdekoliv. Inkubační doba u břišního tyfu se pohybuje mezi 10-24 dny, paratyfu A mezi 7-14 dny a u paratyfu B od 3 do 10 dnů (16). Ke vstupu choroboplodných zárodků do Máchova organismu by tedy v případě břišního tyfu mělo dojít mezi 8.-23. říjnem, u paratyfu A mezi dny 18.-24. října a u paratyfu B mezi 22.-28. říjnem 1836. Tyfový infekty by tedy mohl získat v Praze, Litoměřicích i kdekoliv mezi oběma městy, kde by se byl napil vody z kontaminovaného zdroje. Paratyfem se mohl nakazit ale pouze v Litoměřicích. Inkubační doba u tyfu takřka, ale u paratyfů zcela, koresponduje s datem 23. října 1836, kdy Mácha při hašení požáru si vodou dodávanou k hašení před vylitím natíral obličej a pil ji. Lepší příležitost k nákaze již neměl... Je však možné, že by tyfus nebo paratyfus probíhal tak, jako Máchova choroba? S touto otázkou jsem se obrátil na emeritního přednostu infekční kliniky v Plzni univ. prof. MUDr. Viléma Palisu, Dr.Sc., jednoho z mých vysokoškolských učitelů a pamětníka průběhu těchto infekcí i před antibiotickou érou. Pan profesor, jemuž na tomto místě ještě jednou děkuji za sdělení a pomoc, konstatoval, že sice není v tomto případě dostatek objektivních informací, ale moji úvahu považoval po medicínské stránce za správnou. Na rozdíl od tyfu, který se vyznačuje spíše zácpou, objevují se častěji u paratyfu průjemy. Známé příznaky, průběh a průvodní okolnosti Máchovy choroby bez zbytku zapadají jen do obrazu jediné z alimentárních nákaz. Tou je paratyf B (17).

A jaký byl patofyziologický mechanismus Máchovy smrti? Od prvního listopadového dne trpěl průjemy a lze předpokládat, že ztráty tělních tekutin již v té době nebyly plně nahrazovány. V noci ze 4. na 5. listopad profúzní průjemy a zvracení vedly k pokročilé dehydrataci. Ta se projevila v pocitu neustálé žízně, palčivosti na prsou, posléze i ztrátou hlasu. Rozvrat vodního a iontového hospodářství Máchova organismu vyústil do hypovolemického šoku, v němž básník zemřel.

Poslední z otázek, které jsem si v této věci položil, zní: Kdy vydechl Mácha naposled? Matriční zápis jednoznačně vypovídá, že tomu bylo dne 5. listopadu 1836 v 11 hodin v noci. Proč je ale toto datum stále zpochybňováno (18)? Kromě úředního záznamu vím jen o dvou dobových zprávách, které uvádějí bližší okolnosti a dobu Máchova úmrtí. Je jím dopis Michala Máchy rodičům ze dne 9. listopadu 1836, kde uvádí informace, které mu poskytl bytný Lorenz, jehož manželka byla jedinou svědkyní Máchova skonu. Dopis Michala Máchy však tuto hodinu potvrzuje (19)! Pouze Vincenc Náhlovský, který se dozvěděl o Máchově úmrtí z ústního podání, uvádí neděli 6. října (!) asi 3 hodiny ráno. Nepodložené úvahy o antitaci z důvodu urychlení pohřbu pro podezření z cholery neobstojí (20), neboť ani datum 6. listopadu 1836 3 hodiny ráno, by nebránilo tomu, aby básník nemohl být pohřben tak jak byl, tedy 8. listopadu 1836 ve 3 hodiny odpoledne. Mnozí literární historici tak zřejmě podlehlí méně spolehlivé Náhlovského informaci. Na základě předchozí úvahy lze

ještě závěrem dodat, že léta tušená souvislost Máchovy účasti při hašení požáru 23. října 1836 je v příčinné souvislosti s jeho onemocněním a následným skonem.

Poznámky:

- 1) Městský úřad v Litoměřicích, matrika zemřelých římsko-katolického farního úřadu v Litoměřicích u sv. Štěpána z let 1826-1929 pro dómský obvod, s.21. Reprodukce matričního záznamu smrti Karla Hynka Máchy je pod č.71 zveřejněna v obrazové části publikace: Věčný Mácha, památník českého básníka, Čin, Praha 1940. Pod č.72 téže publikace se nachází reprodukce originálu úmrtního listu.
- 2) Cholera je infekční onemocnění vyvolané mikroorganizmem *vibrio cholerae*. Zdrojem nákazy je vždy člověk. Typický je přenos kontaminovanou vodou. V šesti pandemiích cholery, které probíhaly od roku 1817 do r. 1925, byl původcem klasický typ *vibria cholerae* na rozdíl od sedmé pandemie, která začala v roce 1961 a jež byla vyvolána typem *elton*. Onemocnění klasickým typem se vyznačují daleko těžším klinickým průběhem a vysokou úmrtností.
- 3) Wiesner, A.: Z dějin epidemií nakažlivých nemocí v Československu, Časopis lékařů českých, roč.LXVI (1927), s.1914-1919, 1955-1960, 1992-1997.
- 4) Státní ohlašovací archiv v Litoměřicích, sbírka matrik bývalého Severočeského kraje (dále jen SOA LT, SM), sign.: 98/62 (Děkanství Litoměřice, matrika zemřelých 1824-1841 pro Litoměřice předměstí). V době od 28.12.1831 do 25.7.1832 je v této matrice zapsáno celkem 10 úmrtí s touto diagnózou. SOA LT, SM, 98/48 (Děkanství Litoměřice, matrika zemřelých 1824-1841 pro Litoměřice město) v této době diagnózu cholery nezaznamenává.
- 5) Janský, K.: Karel Hynek Mácha, život uchvatitele krásy, Melantrich, Praha 1953, s.306. Citace z publikace Malý, J., Novotný, M.: Návrat K. H. Máchy, s.128.
- 6) Mnozí Máchovi současníci byli přesvědčeni, že básník zemřel na zápal plic (např. Prokop Chocholoušek, Václav Mach). Tento názor přetrvává v široké veřejnosti dodnes patrně díky mnohým pedagogům, jimž se zdá tento způsob skonu pro básníka Máje důstojnější. Jak jsem si ověřil ve svém okolí dotazem absolventů středních a vysokých škol, drtivá většina z nich má tuto chybnou informaci zafixovanou.
- 7) Kredba, V., Ondráček, J., Procházka, J. : Infekční nemoci, SZN, Praha 1958, s.122.
- 8) Jsou to Máchovy dopisy rodičům, Lori a bratrovi z 21.-26. října, 28. října a z 2. listopadu 1836, dopis Michala Máchy rodičům z 9. listopadu 1836 a dopis Vincence Náhlovského Václavu Štulcovi ze 7. listopadu téhož roku.
- 9) Inkubační doba od napadení organismu choroboplodnými zárodky do objevení se prvních klinických příznaků onemocnění.
- 10) SOA LT, SM, 112/13 (Fara Milešov, matrika zemřelých 1821-1921 pro celou farnost).

GENEALOGICKÉ A HERALDICKE LISTY 1-2/1999 - OBSAH

Slovo na úvod <i>PhDr. Jan Podhola</i>	(1)
ČLÁNKY A STUDIE	
Několik slov ke smrtelnému onemocnění básníka Máje <i>MUDr. Jan Antonín Mager</i>	(2)
Rozvod „po moravsku“ <i>MUDr. Eva Stupková</i>	(8)
Stručná historie jednoho veselského rodu - dlouholetá věrnost povolání <i>Doc. MUDr. Jaroslav Černý, CSc.</i>	(13)
Využití osobních počítačů v genealogii <i>Ing. Bohumír Kurz, Ing. Vladimír Brázda</i>	(18)
Dědičné pošty a poštmistři <i>PhDr. Pavel Čtvrtník</i>	(31)
Cesty a cíle české genealogie po roce 1945 <i>† PhDr. Jaroslav Honc</i>	(37)
MISCELLANEA	
Neznámé místo schůzek umělců v minulém století <i>Jindřich Anger</i>	(42)
Heraldický klenot bývalí roh a jeho proměny <i>Ing. Ctirad Rakušan</i>	(43)
O Tonince z holandského rodu <i>Ing. Miloslav Trnka</i>	(44)
Jihočeští předkové malíře Egona Schieleho <i>Ing. Miloslav Trnka</i>	(47)

(Obsah pokračuje na třetí straně obálky)

Slovo na úvod

PhDr. Jan Podhola

Vážení přátelé,

dne 27. února t. r. se uskutečnila Valná hromada naší společnosti. Kromě zprávy s hodnocením činnosti za uplynulý rok, zprávy revizní komise a zprávy o hospodaření, které jsou všechny uveřejněny v části *Zprávy ze společnosti*, proběhla volba členů správního výboru na další funkční období. Jména nově zvolených členů jsou rovněž uveřejněna v části *Zprávy ze společnosti*.

Začátek funkčního období jakoby symbolicky započal s výstavou k 30 letům založení společnosti, jejíž zahájení bylo 3. března v Poštovním muzeu v Praze a která se za dobu svého trvání setkala s příznivým ohlasem nejen vás členů, ale i laické veřejnosti. O tom svědčí nejen pochvalné zápisy v pamětní knize, ale i řada nově přihlášených členů.

Před členy nově zvoleného správního výboru stojí řada naléhavých úkolů. Především se jedná o stabilizaci kancelářských prostor. Správní výbor se na svém prvním zasedání mj. rozhodl ukončit déle než rok trvající polemiky o vhodnosti či nevhodnosti současného sídla společnosti a tím jakéhosi provizoria, které neumožňovalo ani řádné označení, zpřístupnění a vybavení, ani řádnou práci. Usnesl se, s přihlédnutím k situaci, zůstat v současných prostorách a tyto vybavit tak, aby plnily svůj účel a byly dosažitelné (tj. osobně nebo telefonicky) všem členům společnosti.

Jedním z prvořadých úkolů je uvedení evidence členské základny do stavu odpovídajícího realitě, o čemž se již řada z vás mohla přesvědčit v minulé zasilce GHL, kdy jste obdrželi upozornění týkající se úhrady členských příspěvků. Dalším úkolem je účelné a rovnoměrné rozložení zajišťovaných činností mezi jednotlivé členy SV a spolupracovníky včetně organizační provázanosti s využitím moderních technických prostředků. Cílem je nejen zefektivnit práci, ale hlavně odstranit problémy, mezi něž např. patřilo pozdní vydávání GHL, pozdní reakce na vaše požadavky, ad., a které byly oprávněným předmětem vaší kritiky. Pokračovat chceme ve vydávání přínosných publikací v řadě *Vademecum genealoga*, kde by měl být v nejbližší době vydán 1. díl Základů genealogie. Nechtěli bychom se však omezovat na vydávání metodologických návodů jen v souhrnných publikacích, ale chceme rozšířit obsah GHL i o drobné práce a návody tohoto druhu.

Zásadním úkolem však bude stanovit celkovou koncepci zaměření a činnosti společnosti na tříleté volební období, která by měla zahrnovat cíl jehož chceme dosáhnout a prostředky k jeho dosažení. Některé z nich jsem již ve stručnosti naznačil na Valné hromadě. Patří mezi ně i výrazné zvýšení vaší informovanosti a vzájemné komunikace, které budou vyžadovat oboustrannou aktivitu.

Věřím, že uplynulých 30 let společnosti a činnosti jejích členů je dobrým příkladem pro nejméně dalších 30 let, což je však nepatrný zlomek věku v našich genealogických badáních.

- 11) SOA LT, SM, 98/48 (Děkanství Litoměřice, matrika zemřelých 1824-1841 pro Litoměřice město).
- 12) SOA LT, SM, 98/62 (Děkanství Litoměřice, matrika zemřelých 1824-1841 pro Litoměřice předměstí).
- 13) Muž starý 63 let zemřel dne 7.12.1836 v č.276 rovněž na "Brechdurchfall".
- 14) viz pozn. č.1
- 15) Raška, K.: Epidemiologie, ZN, Praha 1952, s.86, citace Kredby.
- 16) tamtéž s.78
- 17) Paratyfy A a C se vyskytovaly v našich zemích jen vzácně.
- 18) Miloslav Novotný, jemuž byl dobře znám Máchův matriční úmrtní zápis, píše: "A po půlnoci z 5. na 6. listopad zemřel" (Věčný Mácha, Čin, Praha 1940, s. 62). Karel Janský (jako v pozn. č. 5, s.334) uvádí: "1836, 6. listopadu ve 3 hodiny ráno umírá, podle úředního záznamu však 5. listopadu v 11 hodin v noci".
- 19) Michal Mácha cituje bytného Lorenze: Bylo již k desáté hodině, když na mou žádost duchovní opět přišel; však to ani 5 minut netrvalo, a kněz zase odešel. Váš bratr, jak z toho patrno, musel býti dobře připraven a spořádán. Moje žena na to vešla do pokoje; a tu ji váš bratr opět žádal, aby pozdravení rodičům i ostatním známým vyřídila, a že žádá, aby syn jeho zkrácen nebyl. Přitom prosil, abysme schvalního posla do Prahy objednali s vyřízenou, že je nemocen, a aby někdo z nich s panem Dr.Q(uadrátem) přišel; kdyby ale dříve zemřel, nežli bychom posla objednali, tu aby se v Praze o jeho smrti nedozvěděli. Ztišil se, žena moje u něho sedíc modlila se na hlas, žádajíc ho, aby co ona se modlí, on potichmo neb v paměti po ní opakoval. Pohodlně a lehce se posadiv na pravou stranu se od ní odvrátil. As za hodinu viděla moje žena jak levou rukou, již na boku ležet měl, třikrát svrchní peřinou pohnul. Žena se ještě pořád modlila; až posleze se k němu nahnula, dívajíc se, zdali bdí nebo spí; začala k němu mluvit - on jí neodpovídal, ona skoumá, zdali dýchá - on ale byl ... mrtev. Bez pochyby že to hýbání rukou bylo znamením jeho skonání." Lorenzová tedy pozorovala poslední projev Máchova života okolo 11 hodiny večer.
- 20) jako u pozn. č.5, rovněž s.306

Souhrn

Několik slov ke smrtelnému onemocnění básníka Máje

Autor na základě jemu dostupných informací získaných studiem matrik, přetisků dopisů Karla Hynka Máchy a přetisků dopisů jeho současníků dospívá v diferencially diagnostické úvaze k závěru, že smrtelným Máchovým onemocněním byl zřejmě paratyf B, jímž se nakazil použitím kontaminované vody při hašení požáru. Bezprostřední příčinou jeho smrti byl pak hypovolemický šok ze ztráty tělních tekutin zvracením a průjmy. Autor se dále staví proti zpochybňování úředně stanoveného data básnickovy smrti dne 5. listopadu 1836, neboť k němu neshledává důvody.

Zusammenfassung

Ein Paar Worte zur Todeserkrankung des Dichters von „Máj“

Aufgrund der für ihm zugänglichen Informationen, gewonnenen durch das Studium der Matriken, Umdrucken der Briefen von Karel Hynek Mácha und seinen Zeitgenossen, gelangt der Autor in der differenzial diagnostischen Erwägung zum Schlussfolgerung, dass die tödliche Erkrankung von Mácha beweisend Paratyphus B ansteckt durch Gebrauch vom kontaminierten Wasser während der Feuerlöschung war. Die direkte Ursache des Todes war hypovolemischer Schock von Körperflüssigkeitenverlust durch Erbrechen und Durchfall. Der Autor steht weiter gegen Verfehlung des amtlich festgesetzten Datums des Tode des Dichters am 5. November 1836, da er für dieses keinen Grund findet.

Summary

A Few Words About Mortal Sickness of the „Máj“ Poet

Author in his differential diagnostic account concludes, based on for him accesible informations derived from registers, reprints of letters by Karel Hynek Mácha and his contemporaries, that Mácha's lethal disease was evidently paratyphoid fever B, infected by consuming contaminated water while extinguishing a fire. Immediate cause of his death was hypovolemic shock from the loss of body fluids through vomitting and diarrhoea. Author further stands against throwing doubts on officially stated date of the poet's death on November 5, 1836, because for this he finds no reasons.

Rozvod „po moravsku“

MUDr. Eva Stupková

Křestní jméno Bohunka se v bohatě rozvětveném rodě Žerotínů vyskytuje několikrát. Známa je především Bohunka, dcera Karla staršího ze Žerotína, která mu zůstala po smrti ostatních dětí jako jediná. Naši historii se však mihne jako bledý stín jiná Bohunka z pošlosti starojičinských Žerotínů, jejíž životní tragedie se počala naplňovat v době, kdy se Karlova Bohunka teprve měla narodit.

O masopustní neděli léta páně 1587 byla na bruntálském zámku slavnostně uzavřena a sepsána svatební smlouva, podle níž se ženil Jiřík, mladší syn a chlouba pana Hynka z Vrbna, Bruntálu a na Goldštejně, s mladičkou Bohunkou Žerotínskou. Oba starobylé a vážené rody patřily k protestantům. Hynek Bruntálský a celá jeho rodina byli Luterány, Žerotínové se hlásili k jednotě bratrské. Spojení mladé dvojice mělo prospět k smířlivosti obou náboženských směrů a současně vyhovovalo majetkovým ambicím obou budoucích tchánů.

Mezi partnery však nenastal očekávaný soulad, a to pro jejich zcela odlišné povahy. Zatím co Jiří byl rozverný a prchlivý, Bohunka byla vážná a přemýšlivá. Nejraději se zdržovala v ústraní, věnovala se domácím pracem a dítkám, která záhy přišla, a pilně navštěvovala pobožnosti. Takový nudný život si však její manžel nepředstavoval. Jinošská léta strávil na studijních cestách v Itálii, zvykl si na velkou společnost, chtěl se veselit. Vyjížděl se svými přáteli na lov do Jesenických lesů, i k pitkám, hledal kdejakou příležitost k bujným zábavám. Za pár let ho omrzely vyčítavé pohledy usazené ženy a výtky otce i tchána. Přemýšlel jak se jich zbavit, až přišel na ďábelský plán.

V roce 1591 se neočekávaně zřekl luterské víry svých předků a přestoupil ke katolíkům. Stalo se tak k velké radosti tehdejšího olomouckého biskupa Stanislava Pavlovského. Ten byl úhlavním nepřítelem všech jinověrců a zejména Jiříkova otce, Hynka Bruntálského z Vrbna, jenž v době, kdy zastával funkci zemského hejtmána Markrabství moravského, byl s olomouckým biskupem v neustálých sporech. Ale co se nestalo! Brzy na to - aby dosáhl rozvodu se svou ženou - obvinil Jiří Bohunku z manželské nevěry před biskupským soudem v Olomouci. Jedině biskup směl z vážných příčin zrušit slib manželský, u luteránů totiž možnost rozvodu neexistovala.

V rodině Bruntálských i mezi všemi Žerotíny z toho povstala hrozná bouře. Hynek z Vrbna, otec Jiřího, chtěl syna pro takové počínání vydedít. Také Žerotínští byli jeho proradným chováním na výsost uraženi. Katolíci ovšem nad ostudou jinověrců plesali, i když sám biskup Stanislav Pavlovský byl trochu na rozpacích. Obrácení tak významného příslušníka nenáviděných luteránů a jeho přihlášení ke katolické víře tento kněz-diplomat vítal spolu s ostatními jako velkou ránu, kterou svatá církev římskokatolická zasadila svým protivníkům, avšak neomalená snaha konvertity o zrušení slibu manželského příliš okatě naznačovala pravou příčinu jeho obrácení. Biskup se přirozeně musel ujmout „oklamaného manžela“, který byl nyní katolíkem, a také postupovat podle své jurisdikce ve věcech manželských. S ohledem na postavení

jednoho člena z rodu Žerotínů, totiž Karla staršího, který tehdy požíval vážnosti u císařského dvora, netrval při tomto obvinění na církevním prošetřování údajné manželské nevěry Bohunčiny, jak by měl správně učinit. Sňatek byl tedy po krátkém jednání rozloučen.

Jiří Bruntálský z Vrbna pak dále žil, zavržen nejen vlastním otcem, ale i znenáviděn všemi Žerotíny. Vzhledem k tomu, že byl zbaven všech možností čerpat finance z rodinného majetku, žilo se mu velmi bídě. Biskup Stanislav Pavlovský se za něj písemně přimlouvá u císařského dvora, aby tomuto šlechtici dali nějakou placenou funkci „ut furori paterno atque pertinaciae hereticae ad tempus cedat.“ Ještě v říjnu roku 1597 biskup písemně doporučuje Jiříka Bruntálského nejvyššímu kancléři království českého, ale Jiřík už kuje novou zradu. Krátce poté sběhl od víry katolické zpátky k luteránům! Patrně si spočítal výhody, které mu z tohoto kajícího obrácení na starou víru poplynou. Především šlo o smíření s rodinou Bruntálských z Vrbna z čehož mu kynul velký finanční zisk. A skutečně mu otec, kterého takto ukonejšil, postoupil helfenštejnské panství, s hradem Helfenštejnem a Lipníkem nad Bečvou, které roku 1593 odkoupil od Petra Voka z Rožmberka. Současně se zavděčil dalším příbuzným, kteří mu dohodili za nevěstu Elišku z Eitzingeru, z rakouského rodu spřízněného s pány z Vrbna, s níž se oženil.

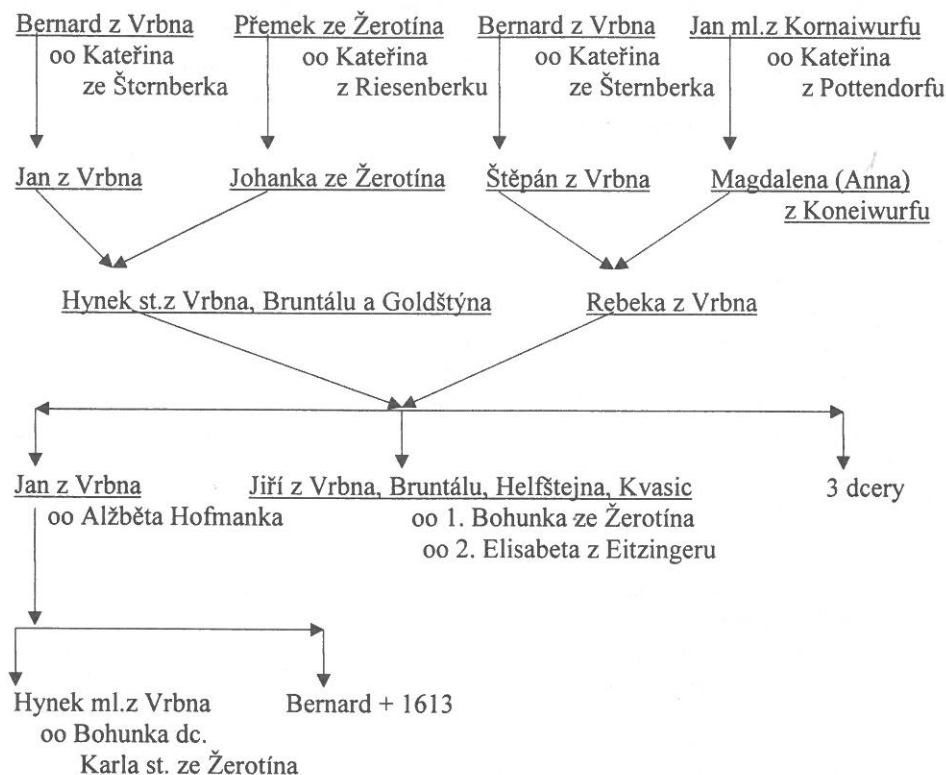
Jak to všechno odmrštěnou první ženu Bohunku bolelo, nikdo neví. Její postava zanikla v propadlišti dějin, o jejích osudech staří historiografové taktně mlčí. Dokonce ani Balbin jí ve svých genealogických tabulích rodu Vrbnů neuvádí a Jířkovi Bruntálskému z Vrbna připisuje pouze druhou zmíněnou ženu Elišku. Díky diplomatickému jednání a pocitu nutné soudržnosti nekatolíků se za čas oba rozkmtřené rody uklidnili natolik, že se mezi jejich příslušníky opět počaly uzavírat sňatky. (Tak se např. synovec Jiřího, Hynek mladší Bruntálský z Vrbna stal manželem Bohunky, dcery Karla staršího z Žerotína.)

Tím by mohlo naše vyprávění skončit, kdyby další osudy věrolomného Jiřího Bruntálského nepotvrzovaly, že „boží mlýny opravdu melou“, i když někdy tuze pomalu...

Nový majitel výnosného helfenštejnského panství začal dávat okatě najevo, že své znovuoobrácení na luteránskou víru myslí tentokrát opravdu upřímně. Protože jednota bratrská se v Lipníku mohla chlubit krásným chrámem, který dal místním věřícím vystavět Petr Vok z Rožmberka v letech 1590-92, zbudoval Jiří Bruntálský z Vrbna nový kostel víry augšpurské „pro sebe i pro své poddané národu jazyka německého.“ Také v Lipnické škole, kterou zutrakvisoval, prosadil, aby vždy byla alespoň jedna třída, v níž by vyučoval německý učitel. Ten také při bohoslužbách v luteránském kostele pro vrchnost a obyvatele zajišťoval se svými žáky zpěv v německém jazyce. Tak ještě kolem roku 1616 dokazoval Jiří Bruntálský z Vrbna svou náboženskou (a také národnostní) příslušnost. Přesto jej moravská protestantská šlechta neustále pozorně sledovala.

Pražská defenestrace v roce 1618 a stavovské povstání, které v následujícím roce zachvátilo i Moravu, se staly prubířským kamenem smýšlení četných představitelů

panského, rytířského i měšťanského stavu - a samozřejmě i hlavního protagonisty našeho příběhu. Píše se rok 1619 a Morava se přidružuje ke vzbouřencům z Čech proti Ferdinandu Habsburskému, jehož odmítá uznat za svého panovníka. 4. května se staví do čela povstání direktorium složené ze zástupců moravských pánů, rytířů a měšťanů a vyzývá všechny lid, aby se připojil k rebelii.

Jiří z Vrbna, pán na Helfenštejně, který přijel do Brna na svolaný zemský sněm moravských stavů se zprvu rozpokoval, zda se má povstání zúčastnit. Zdálo se mu to všechno příliš riskantní, dobrodružné. Nemohl si však zadat před vyčkávavými zraky svých šlechtických souvěrců a příbuzných, musel se chtít nechtě připojit. Nakonec byl vtažen do víru odboje tak, že přijal nabídnutou funkci jednoho z direktorů a později byl defensorem. Po svém zatčení se přiznává k tomu, že se stal dokonce nejvyšším sudím, ale brání se tím, že se snažil katolickým prokazovat skrytě různé služby. To a mnohé jiné píše ve své suplice kardinálovi Ditrichštejnovi a na císařský dvůr, když po Bílé hoře, a po zlomení odporu vzbouřenců na Moravě se ocitá ve vězení.

Patřil mezi nejvíce kompromitované. Počátkem června 1621 se snažil uprchnout za hranice do Slezska, byl však jat a s jinými delikventy uvězněn na Špilberku. Patřil mezi ty kteří po popravě českých pánů na Staroměstském náměstí ze strachu z podobného osudu tak zmalomyslněli, že psali císaři ponižující kající dopisy. Také Jiří z Vrbna se ztrapňuje, prosí o milost, obviňuje druhé, zvláště Ladislava Veleny z Žerotína a Bedřicha z Tiefenbachu. Uvádí, že byl sveden, že podlehl nátlaku, poukazuje na svůj věk, své choroby... Žádný z vězňů nebyl popraven, mnozí však zemřeli na následky svého strádání. Také Jiří z Vrbna, pán na Helfenštejnu a na Kvasicích takto neslavně skončil, odsouzen k doživotnímu žaláři. Zemřel asi v polovině roku 1622, protože je uveden v seznamu dvanácti zemřelých osob, které byly rozsudkem z 12.8.1622 potrestány zkonfiskováním statků a památka jejich prokleta.

Prameny a literatura:

ZA Opava, Archiv olomouckého arcibiskupství, kopiář č.16;
Bohuslav Balbín, Tabularium stemmatographicum Miscellaneorum dec.II, liber I, Praha 1687;
František Hrubý, Luteránství a kalvinismus na Moravě před Bílou horou, ČČH, 1934;
František Hrubý, Moravská korespondence a akta, I.-II.díl, Brno 1934, 1937;
František Hrubý, Pád českého povstání na Moravě, ČČH, 1923;
František Kameníček, Zemské sněmy a sjezdy moravské, I.-III.díl, Brno 1900;
Ottův slovník naučný, díl XXVII, s.814-823 (heslo ze Žerotína), Praha 1908;
Bartoloměj Paprocký, Zrcadlo slavného markrabství moravského, Olomouc 1593;
Libuše Urbánková, Povstání na Moravě, 1979.

Souhrn

Rozvod „po moravsku“

V 2. polovině 16. stol. žila Bohunka z rodu Žerotínů, o níž je málo známo, že byla první manželkou Jiřího Bruntálského z Vrbna pána na Helfenštejně a na Kvasicích, pozdějšího direktora, defensora a nejvyššího sudího za povstání protestantských moravských stavů v letech 1619 - 20. V článku je vyličen jeho neuvěřitelně dobrodružný život a neslavný konec.

Zusammenfassung

Scheidung „nach mährischer Art“

In der 2. Hälfte des 16. Jahrhunderts lebte Bohunka von Žerotín, von welcher wenig bekannt ist, dass sie die erste Gattin des Jiří Bruntálský von Vrbno, Herrn von Helfenstein und Kvasice, später Direktor, Defensor und Höchstrichter während des Aufstandes der protestantischen mährischen Adel im 1619 - 20 war. In diesem Artikel ist sein unglaublich abenteuerliches Leben und unrühmliches Ende geschildert.

Summary

Divorce „Moravian Way“

In the second half of the 16th century lived Bohunka of Žerotín, who is little known as the first spouse of Jiří Bruntálský of Vrbno, lord of Helfenštejn and Kvasice, later Director, Defensor and Supreme Judge during the uprising of Moravian protestant nobility in 1619 - 20. In this article is described his unbelievably adventurous life and inglorious end.

Portrét Jiřího Bruntálského z Vrbna v Paprockého Zrcadle

Stručná historie jednoho veselského rodu - dlouholetá věrnost povolání

Doc. MUDr. Jaroslav Černý, CSc.

Rod mojí matky pochází z Veselí nad Lužnicí, kde jsem se i já narodil v r. 1926 v renesančním domě na náměstí, patřícím kdysi Martinu Lomnickému ze Šebínů.

O nejstarší historii tohoto rodu alespoň několik údajů: Prvním doloženým předkem rodu Komrmajerů je Mikoláš Khomrmajer (psáno dle zápisu v „Knize zápisné třetí“ (2)). Odkud pocházel není známo. Do Veselí přišel kolem roku 1618 jako vdovec, máje dva syny - Jiříka, nar. před rokem 1618 a Pavla, nar. v roce 1616. O nich podrobněji dále. Bere si za manželku vdovu po Honsu Vlachovi, jenž je v Urbáři z roku 1585 uveden jako osedlý na domě č. 3. Hons Vlach zemřel v roce 1618, neboť jeho poslední splátka na dům je znamenána roku 1617, v roce 1619 - cituji „Vlaška položila na dva verunky za nebožtíka manžela svého 20 kop“. Svatba Mikoláše s vdovou (nikde nenalezeno její křestní jméno) se zřejmě konala v témže roce, t. j. roku 1619. Mikoláš „v pondělí v den sv. Martina 1619“ kupuje tento dům „s jednou čtvrtí dědiny a se vším příslušenstvím za 400 kop míšenských grošů“ (kniha zápisná třetí, fol. 4a). Složil hned 34 kop, 46 kop „poraženo na díl manželky jeho“, „složil“ tedy dohromady 80 kop. Další zápisy potvrzují roční splátky po 15 kopách, z toho 10 kop na zmíněný dluh a 5 kop třetímu sirotkovi po Honsu Vlachovi, když byl již v roce 1623 prvé dva sirotky vyplatil (Annu - zápis na fol. 4v a Jakuba - zápis na fol. 5 téže knihy zápisné) (2).

Mikoláš hospodařil zřejmě dobře (a je pravděpodobné, že část hotových peněz předtím nevydal), neboť podle jiného zápisu tamtéž (na fol. 4v) (2), pořízeného v sobotu dne sv. Filipa a Jakuba roku 1621, kupuje Mikoláš od Jana Pařízka za 130 kop míšenských hotových „jednu čtvrt gruntovú vornich“, která kdysi byla od domu Honse Vlacha odprodána a k tomu od Matěje Kováče stodolu s místem, a to za 31 kop míšenských, rovněž hotových. Současně s tím stoupala zřejmě i jeho společenská prestiž, neboť v roce 1623 je v „Pamětní knize města Veselí, zapsán již jako radní (citováno dle Kuny (3), str. 50). Později byl též veselským primátorem (r. 1637).

Očekávali bychom, že před koupí jiného gruntu dům Vlachovský prodá, avšak v „Knize zápisné třetí“ (2) je možno se dočíst něco zcela jiného, což svědčí mnohé též o charakteru Mikoláše. V urbáři města Veselí nad Lužnicí z roku 1638-40 je totiž psán na domě Kašparovském č. 15 s výměrou jeden lán a „s ourokem 1 kopa 19 grošů a vánočním 39 grošů a 3 a půl denáru“. Tento dům koupil Mikoláš od Václava Skály „léta páně 1628 v pátek 1. máje se vším k tomu příslušenstvím za 700 kop míšenských“. Při koupi dal závdavek 30 kop hotově a rada (jíž byl členem) mu stanovila na jeho žádost výši splátek na 16 kop ročně, a to na svátky vánoční. Další zápisy svědčí o jejich pravidelném splácení až do roku 1643. O rok později Mikoláš Khomrmajer pravděpodobně umírá.

Pokud jde o zmíněného Václava Skálu doznává tento již 26. října 1629 před purkmistrem a radou, že „Mikuláši Khrommajerovi prodal všechnu svou spravedlnost za sumu jistou, za pár volů dobrých tažných, za půl strychu ječmene a věrtel ovsa“(kniha zápisná třetí, fol. 19) (2).

Nechme však již osudy Vlachovského a Kašparovského domu i dětí, které měl Mikoláš z manželství s vdovou po Vlachovi (Zuzany, Alžběty, Anny i nejmladšího Karla) a vraťme se k jeho dvěma synům - Jiříkovi a Pavlovi. Víme o nich nejméně toto:

□ Jiřík, kovář, pravděpodobně starší, si vzal dceru Václava Holinského, kováře (křestní jméno nezachyceno) a podle zápisu v gruntovní knize z roku 1675 hospodařil vedle kovářského řemesla na 1/8 výměry (udáno 8 strychů). Děti nebyly zaznamenány.

□ Pavel, mladší, pokračovatel přímé linie, se přiženil do Mezimostí. Podle „Soupisu poddaných, Bch 72, fol 31“ (4) se narodil v roce 1616. V „Soupisu“ (4) je zapsán jako mezimostský primátor. Podle „berní ruly Bechyňského kraje“ (5) - rekonstrukce SÚA, hospodařil na 72 strychách polí, je zde zapsán jako poštmistr. Zemřel 8.2.1673 (Veselí/1, fol. 397), jeho žena Žofie + 26.2.1679 (Veselí/2, fol. 42). Osedlí byli na tehdejší č. 57. Měli spolu dva syny:

Martina - staršího, * před 1640, + 28.6.1700 (Veselí/3, fol. 608), který se 30.1.1663 (Veselí/1, fol. 139) přiženil na grunt Václava Bejlovce. Vzal si jeho dceru Kateřinu (dle „Soupisu“ * 1647), + 18.2.1692 (Veselí/3, fol. 579) a hospodařil dle gruntovní knihy 1675 na 60 strychách. Z tohoto manželství měl 7 dětí. Z těch, které se dožily dospělosti, jmenujme Lukáše (* 6.10.1647 -Veselí/1 fol. 286, + 20.4.1749 - Veselí/4, fol. 102), jenž byl zakladatelem „řeznické větve“, vymřelé po meči jediným mužským potomkem v roce 1810.

Jiříka - * 15.4.1643 (Veselí/1, fol. 34), + 21.1.1701 (Veselí/3, fol. 610), který se 7.7.1665 (Veselí/1, fol. 335) oženil se s Žofií Vrbíkovou (* po 1651 - v „Soupise“ (4) neuvedena, datum úmrtí nenalezeno), dcerou Jiříka Vrbíka, soukeníka, Veselí č. 63, * podle „Soupisu“ (4) roku 1622. O úmrtí Jiříka Komrmajera nalezen poměrně rozsáhlý zápis používající hezký přechodník „Nenadale sslakem treffeni, že vicz nemluvil, wssak znameni pameti davajus. Awssak w kratke chwily skonak a przi chramu panie Wesselskym dle zpusobu krzestanskyho pochovan“. Jiřík byl rovněž ševcem. Vedle ševcoviny hospodařil podle gruntovní knihy roku 1675 jen na 1/16 výměry. Přesto byl spoluradním veselským. Stal se zakladatelem „ševcovské dynastie“, trvající celkem 236 let. Měl celkem 7 dětí, z nichž se dospělosti dožil syn Martin, pokračovatel v řemesle

Přímá linie „ševcovská“ v dalším období měla tyto příslušníky:

Martin (švec) - * 10.11.1685 (Veselí/2, fol. 32)
+ 21.11.1766 (Veselí/17, fol. 40) - 81 let
Jan (švec) - * 25.6.1723 (Veselí/3, fol. 318)
+ 14.11.1808 (Veselí/19, fol. 35) - 85 let

Jan František (mistr obuvnický) - * 8.6.1765 (Veselí/5, fol. 341)
+ 11.2.1835 (Veselí/19, fol.64) - 70 let
Josef (mistr obuvnický) - * 8.3.1804 (Veselí/7, fol.52)
+ 13.8.1881 (Veselí/19, fol. 143) - 70 let

Tato věrnost obuvnickému řemeslu se neomezovala jen na pokračovatele přímé linie, ale i na řadu dalších příslušníků rodu, pocházejících z potomků Martina bratra Antonína.

Charakteristické pro většinu mužských potomků rodu, kteří se dožili dospělosti, byla dlouhověkost, doložená dřívějšími i pozdějšími zápisy v matrikách (můj děd 81 let, strýc 75 a má matka 79 let), což mne v příběhu několika století proti jiným „ošídilo“ o jednu generaci. V linii Antonínově on sám 80 let, synové Jan a Antonín 90 a 86 a vnuk Josef 87 let, ale i v „řeznické větvi“ - Martin 64, Lukáš 75, Jan 96 (se zápisem zemřel „nejstarší osadník veselský“), Tomáš 94 zedník, výjimečně i žena, Janova dcera Barbora dokonce 103 let! (narozena 1.10.1765 - Veselí/5 fol. 347, zemřela 8.3.1868 - Veselí/17 fol. 57).

Byl bych rád, kdyby vzdor civilizačním chorobám, se obdobné tendence projevil i u mne.

Zdá se, že přesto v pozdějších obdobích (jak dokládají zápisy v Tereziánském či Josefském katastru) nešlo o nijak zámožné veselské měšťany, ale o „ševcezemědělce“, šlo vesměs o inteligentní osoby, které pokud jako Martin či Antonín nebyly akceptovány mezi radní (Martin v roce 1746 dokonce zastával purkmistrovský úřad (6)), našli uplatnění např. ve správním výboru měšťanského pivovaru veselského (z přímé linie prapraděd Jan František významně ve sporu s tehdejšími sládkem (7)).

Mohou o tom svědčit též faksimile podpisů tohoto muže i jeho syna Josefa, mého praděda, které připojuji. Jejich ruka, vládnoucí současně na poli i u verpánku je nepochybně vypsána. Oba byli také již mistři obuvníci, jejichž výuční listy jsem našel v cechovních materiálech ve státním okresním archivu v Táboře (8).

Dlouholetou věrnost ševcovskému řemeslu v rodu přerušil můj děd Alois (31.5.1853 - 31.5.1934), který se vyučil řezníkem i když později řemeslo neprovozoval.

Rod Komrmajerů vymřel po meči mým bratrancem Jaromírem (24.9.1936 - 5.9.1993) v Českých Velenicích. V jižních Čechách zanechal po sobě trvalé stopy v podobě řady staveb, které uskutečnil ve službách Pozemních staveb České Budějovice. Mezi nejvýznamnější patří podle mého soudu lázeňské sanatorium „Aurora“ v Třeboni, nyní „Ústav léčby hybných poruch“.

Prameny a literatura:

- (1) Matriky NOZ
Veselí/1- m. n. 1641- 1679, k. o. 1661- leden 1680, m. z. prosinec 1662 - leden 1680
Veselí/2-NOZ 1679-1685
Veselí/3-NOZ 1686-1732
Veselí/4-m. n. 1733-1758, k. o. 1733- 1772, m. z. 1733-1763
Veselí/5-m. n. 1759-1789
Veselí/7- m. n. 1792-1813 (m. n. Mezimostí 1793-1811)
Veselí/17- m.z. 1764-1789
Veselí/19- m. z. listopad 1793-1887 (vše v SOA Třeboň)
Veselí/ - živé matriky- m. n. MÚ Veselí nad Lužnicí 1853-1949, k.o. 1887-1949
m. z. MÚ Veselí nad Lužnicí 1889-1950
- (2) Kniha trhů a zápisů domovních 1579-1681 Veselí nad Lužnicí - tzv. kniha zápisná třetí. SOkA Tábor, sign. II/B-1/2
- (3) Kuna František: Dějiny města Veselí nad Lužnicí a okolí. Nákladem města Veselí nad Lužnicí, 1927
- (4) Soupis poddaných podle víry - Bechyňsko. Vyd. SÚA Praha, 1997
- (5) Berní rula Bechyňsko - rekonstrukce ztracené části. SÚA Praha, strojopis, bez inv. čísla
- (6) Modrá kniha gruntovní 1729 - 1780 Veselí nad Lužnicí. SOkA Tábor, sign. II/B - 1/5
- (7) SÚA Praha, fond České gubernium - publicum, inv. č. 2345, sign. 82/109
- (8) Cech ševcovský, SOkA Tábor, B - 212, inv. č. 7, sign. III/2, č. kart. 2

Souhrn

Stručná historie jednoho veselského rodu - dlouholetá věrnost povolání

Historie přímé linie rodu Komrmajerů z Veselí nad Lužnicí, z něhož pocházela autorova matka, zachycuje období od roku 1618, kdy předek Mikoláš přichází do Veselí až do současnosti. Od roku 1645 do roku 1881 trvala v rodu věrnost obuvnickému řemeslu. U mužských potomků rodu v přímé i vedlejší linii byla zaznamenána dlouhověkost.

Zusammenfassung

Kurze Historie eines Stammes aus Veselí - langjährige Treue dem Beruf

Historie der direkten Linie der Familie Komrmajer aus Veselí nad Lužnicí, von welcher die Mutter des Autors stammte, ergreift den Zeitraum von 1618, als der Ahne Mikuláš in Veselí gekommen war, bis zur unsere Zeit. Seit 1645 bis 1881 dauerte in der Familie die Treue dem Schuhmacherhandwerk. Bei den männlichen Nachkommen des Stammes in der direkten und sowohl indirekten Linie wurde die Langlebigkeit bemerkt.

Summary

A concise history of a family from Veselí - faithfulness to trade of many years standing

The history of the direct line of the family Komrmajer from Veselí, from which the author's mother descended, captures the era from 1618, when the ancestor Mikuláš had come to Veselí, up to present time. Since 1645 until 1881 there continued the loyalty to the shoemaker craft. Under the male descendants of the family in the direct and lateral lines there had been recorded many longyear's aged persons.

*Faksimile podpisů obuvnických mistrů Jana Františka Komrmajera (1765 -1835)
a Josefa Komrmajera (1804 - 1881)*

Využití osobních počítačů v genealogii

Ing. Bohumír Kurz, Ing. Vladimír Brázda

Úvod.

Poslední desetiletí nabízí rodopiscům, stejně tak jako i lidem v jiných oblastech jejich snažení, možnost rozšířit dosud jimi používané pomůcky o osobní počítač (PC).

Z hlediska počítačové terminologie lze práci genealoga rozdělit asi na čtyři následující vzájemně se prolínající činnosti:

- 1) **sběr dat** (výpisky z indexů, matrik, urbářů, pozemkových knih, literatury, časopisů, různých dokladů, zapsání vzpomínek),
- 2) **archivace dat** - rodopisný fond genealoga (kartotéka předků, doplňování a prohlížení dat, inventarizace jednotlivých dokumentů fondu),
- 3) **studium a analýza rodopisného fondu** (zařazení předka do rodokmenu a historického žebříčku, sestavení vývodu, rozrodu, statistické zpracování dat, přehledných seznamů apod.),
- 4) **vypracování rodinné, rodové kroniky.**

Lze konstatovat, že počítač může nalézt uplatnění, i když nenahradí práci genealoga, při všech čtyřech výše uvedených činnostech.

Jednoduše řečeno, programy genealoga můžeme si představit jako "elektronickou" kartotéku, která se musí udržovat a doplňovat o výsledky badatele.

Největší efekt z nasazení počítače je v úspoře času.

Aby bylo místo zklamání dosaženo očekávaného efektu, je důležitá správná volba programů včetně jejich osvojení. Je nutné aby se uživatel s logikou počítačového programu "spřátelil". Z druhé strany je nutné být na pozoru, aby se možnosti nasazení počítače nepřecenily. Solidní archivní práci nemůže počítač nahradit. Nasazení počítače může přispět k tomu, že se mladší lidé nadchnou pro genealogii. Počítač také nabízí možnosti zjednodušené výměny dat s jinými badateli.

Programy všeobecně.

Programy, které jsou na trhu k dispozici a jsou v menší či větší míře využitelné pro genealoga, lze rozdělit do dvou skupin.

Do první skupiny zařadíme programy univerzálního použití, a do druhé skupiny programy specializované na zpracování genealogických dat.

Do první skupiny patří například textové editory, databázové systémy, tabulkové procesory apod.

Textový editor (např. T602, WORDPERFECT, ..) může sloužit jako zápisník pro opis a výpis informací z prvotních zdrojů. Rovněž ho lze využít i pro jednoduchou evidenci např. dokumentů rodopisného fondu a především můžeme jeho pomocí vytvořit rodinnou či rodovou kroniku.

Databázové prostředky (jako např. MS FoxPro, Borland Paradox apod.) nebo tabulkové procesory (např. Lotus 1-2-3, CALC 602, MS Excel) nejsou pro

začínajícího genealoga nejvhodnější. Mohou však nalézt uplatnění při řešení speciálních a specifických požadavků, které používány genealogický program nezvládá (jako např. statistických, třídících požadavků, nebo evidence dokumentů rodopisného fondu).

Osvojení a přizpůsobení těchto univerzálních programů k řešení genealogické problematiky podle přání uživatele však vyžaduje značný čas a jsou i finančně náročné.

Do této první skupiny patří rovněž programy, které mohou být využity náročnějším genealogem a řeší např. počítačovou grafiku, scanování, statistické výpočty apod.

Do druhé skupiny patří specializované programy zaměřené na zpracování genealogických dat.

V současné době existuje značné množství genealogických programů provozovaných na počítačích typu PC, které nám nejen usnadňují vyhledávání a prohlížení nashromážděných dat, ale především v té či oné míře umožňují zpracovat tato genealogická data do tvaru tištěného rozrodu, vývodu zvoleného předka, rodokmenu, grafu délek života jedinců, přehledu skupin rodin, nejrůznějších seznamů podle abecedního pořadí, narození, přehledu o rodině, statistického zpracování údajů atd.

Většina těchto programů patří do skupiny volně rozšiřovaných (sharewarový produkt). Shareware je takový způsob rozšiřování programů, při kterém jsou volně předávány kopie a každý uživatel může určit, zdali mu program vyhovuje nebo ne. Poté, když jste odzkoušeli program a uznali jste, že je pro vás užitečný a budete ho používat, máte povinnost zaslat autorovi programu registrační poplatek. Finančně jsou tyto programy značně dostupnější než programy první skupiny a jejich hlavní výhodou je to, že jsou již přímo orientovány na řešení genealogické problematiky (ve většině případů představují aplikaci univerzálních programů v genealogických úlohách, např. genealogický program BK5 je řešen pomocí databázového systému Btrieve - Novell).

Na jaře roku 1993 začala pracovat malá skupina lidí při České genealogické a heraldické společnosti v Praze zabývajících se zpracováním genealogických dat na osobních počítačích. Na samém počátku její činnosti byla specifikace dat ručně vedené kartotéky a seznámení se s tehdy volně rozšiřovanými programy (FHS, ACCEPT, EASY-TREE, GIM 220, EZ-TREE, Family Tree, RM, FT, NOACH, MYFAMILY, BK5).

Vzhledem k značnému množství těchto programů a rovněž k stálému vzniku nových programů bylo rozhodnuto tento průzkum do konce roku 1993 ukončit, udělat závěry a soustředit se dále již na konkrétní společně vybraný program, který bude sloužit jako hlavní pro genealogické aplikace členů skupiny. (Poznámka: v současné době je možno jakýkoli genealogický volně šířitelný program získat z internetu. O této možnosti bude zmíněno v další části příspěvku.)

Tedy byl jako nejvhodnější z prostudovaných programů vybrán program BK5 verze 5.1 (DOS) amerického původu z následujících důvodů:

- program měl dostatečný počet specifikovaných údajů a umožňoval k osobě zadat jména textových i grafických souborů,
- program měl značný počet výstupních sestav a jejich modifikací,
- program umožňoval vstup a výstup souborů GEDCOM (mezinárodně dohodnutý tvar genealogických dat),
- umožňoval vytvoření české verze programu BK5 (Poznámka: z dostupných programů prý ještě umožňuje jinojazyčné verze vytvářet finský Genus Genealogy Program pro Windows. Tento program zatím neznáme, proto nemůžeme posoudit jeho možnosti.)

Stručně k vytvoření jinojazyčné verze BK5: Vytvoření verze programu BK5 v jiném jazyce je velmi jednoduché vzhledem k zvláštní stavbě programu. Jak v DOSovské tak i ve Windowsowské verzi programu jsou veškeré použité textové řetězce v samostatném souboru. Autor k tomu vyvinul program, který zobrazí v jednom okénku anglický text a do druhého okénka se napíše text v jazyce do kterého se BK5 převádí. V dalším okénku jsou zobrazeny informace (anglicky), v které části BK5 je text použit a eventuálně další pokyny (např. nutno velká písmena apod.). Poté program vytvoří ekvivalentní soubor s textovými řetězci v daném jazyce. Tímto souborem se po instalaci BK5 nahradí původní soubor s anglickými texty (soubory ENGLISH.BKW – CESKY.BKW – SLOVAK.BKW). Tento program na převod do jiného jazyka autor programu BK5 volně na požádání poskytuje, nebo je i k dispozici na internetu.

Byla proto provedena registrace u autora programu a zahájeny práce na počestění programu (BK5 pro DOS v. "CESKY") s jeho souběžným osvojováním a ověřováním překladu uživatelské příručky.

V polovině roku 1996 byly tyto práce ukončeny. Autor programu BK5 vytvořil koncem roku 1996 program BK5 verze 5.2 pracující pod operačním systémem Windows, který byl ihned po jeho obdržení opět počestěn (BK5 v. "CESKY"). Po navázání kontaktu se Slovenskou genealogicko-heraldickou společností byl tento program demonstrován na "Letní škole praktické genealogie" pořádané v Martině.

V následujícím období vznikla i další česká verze pro Windows (verze „CZECH“), kterou vytvořil Ing. Josef Blažej z Liberce, a v r. 1998 vznikla slovenská verze BK5 (SLOVAK) pro Windows, kterou vytvořila Slovenská genealogicko-heraldická společnost při Matici slovenské. Českou - libereckou i slovenskou verzi programu je možné získat z Internetu, verzi (CESKY) od autorů tohoto příspěvku a též z Internetu (viz. časopis Elektronický „Rádce“ adresa b).

V současné době je rovněž k dispozici český genealogický program Ihksoft Lineage vytvořený skupinou pracovníků pod vedením p. Jiřího Krůty z Rakovníka. Tento program umožňuje vytvářet rodokmeny (rozrody, vývody a rodinné přehledy) na základě zadaných záznamů a jejich propojení. V možnostech programu je hledání příbuznosti jednotlivých záznamů, hledání záznamů podle zadaných kritérií a samozřejmě tisk s desítkami nastavení. Ovládání programu je intuitivní a rychle,

v případě potřeby lze použít i přehlednou nápovědu či podrobnou uživatelskou příručku, která je k programu k dispozici. Autoři na program stále pracují a jsou ochotni akceptovat náměty na rozšíření či přizpůsobení Ihksoft Lineage.

Přesto, že jsme se rozhodli pro volbu jednoho genealogického programu je nutno upozornit na to, že nároky uživatelů na vlastnosti programu mohou být rozdílné a proto naši volbu na program BK5 bychom paušálně nedoporučovali. V případě využívání dvou nebo více genealogických programů jedním uživatelem, je výhodné umožňují-li vstup a výstup souborů GEDCOM.

Nutno připomenout, že nezávisle od použitého genealogického programu je potřebné shromáždit údaje o svých předcích. Tato práce je velmi časově náročná a vyžaduje, aby badatel od samého začátku své práce měl v dostatečném rozsahu vyspecifikovaná data a informace, které bude o svých předcích shromažďovat tak, aby bylo možné z nich získat maximum v budoucnu prováděných rozborů z hlediska demografického a genetického. Rozsah shromažďovaných údajů musí být pokud možno vyčerpávající a nemusí odpovídat rozsahu vstupních dat genealogického programu.

Genealog a Internet

V současné době se již značně rozšiřuje používání internetu a není až tak velký problém se do internetu podívat. Pokud známe adresy internetových serverů s požadovaným obsahem, jednoduše ji zadáme a již se můžeme na obsah tohoto serveru podívat. Pokud žádnou adresu serveru s požadovaným obsahem nemáme, můžeme si spustit některý z vyhledávacích serverů, zadat požadovaný obsah, a hned máme větší či menší seznam internetovských serverů na kterých je požadované.

Některé známé vyhledávací servery: <http://www.seznam.cz>
<http://kompas.seznam.cz>
<http://www.altavista.com>

Takto můžeme na internetu najít nepřeberné množství serverů s genealogickým obsahem. Největší množství jich je amerického původu. Ale abychom se vrátili do našich krajin. I na českých internetových serverech se najde genealogický obsah. Zde je i stránka České genealogické a heraldické společnosti <http://www.mujiweb.cz/www/cghsp>. Na adrese <http://members.tripod.com/ArnostDrozd/software> například najdeme přehled některých genealogických programů s adresou serveru ze kterého je možno si je nahrát. V přehledu je uvedeno i v jakém jazyce program komunikuje s uživatelem. Velká většina je anglická, několik jich je v němčině. Za pozornost stojí v přehledu uvedený program Win-Family, který je také v češtině. Kromě jiného je také na této adrese možnost si stáhnout i námi používaný program Brother's Keeper (nejlepší je si jej nahrávat na adrese <http://ourworld.compuserve.com/homepages/Brothers-Keeper>, kde je vždy umístěna nejnovější verze, hned jak ji pan Steed dokončí).

Při hledání českých internetových stránek s genealogickým obsahem např. hledací server www.seznam.cz na dotaz "genealog" našel celkem 18 odkazů. Jeden odkaz byl velmi zajímavý: jednalo se o projekt multimediální genealogické databáze a pan Ondřej Průša podle tohoto projektu zpracovával seminární práci. Pokud by měl někdo o tuto práci zájem, tak se může podívat na <http://www.lewel.cz.ondra-index> a na <http://cs.felk.cvut.cz/~macek/courses/Msc/geneal.txt>.

Při hledání na cizozemských serverech jsme objevili na adrese <http://erienet.net/~struth/geneal> velmi hezký přehled "GENEALOGY ON THE INTERNET" podávající seřazené informace co kde se najde o genealogii.

Toto, co je zde uvedeno, je velmi stručný přehled co se na internetu najde a spíše to pokládáme za jakýsi návod jak se pohybovat po internetu a najít si v něm potřebné informace. Každý hledá něco trochu jiného a proto uvádět všechny adresy serverů, které jsme navštívili by zabralo možná 10 hustě popsaných stran. Na každém serveru se vždy najdou odkazy na další a další servery a ne vždy obsah odpovídá požadovanému obsahu co si představujeme. Nejlepší je, když si zájemce takto po internetu "zasurfuje" sám.

Stručná charakteristika programu "Brother's Keeper".

Program BK5 pro Windows vyžaduje konfiguraci počítače, která umožňuje provoz operačního systému Windows 3.11 nebo Windows 95.

Po vyvolání programu BK5 se objeví na obrazovce nabídka funkcí, které můžeme volit a spouštět.

V příloze jsou uvedeny tabulky názvů hlavních funkcí programu BK5 včetně jejich podvoleb pro vybrané jazykové verze programu (ENGLISH, CESKY, SLOVAK, CZECH). V tomto příspěvku se využívá terminologie zavedená ve verzi programu CESKY. Některé funkce si stručně připomeneme.

Po provedení instalace programu je důležité provést "Nastavení parametrů BK". Pomocí této podvolby funkce "Soubor" se nastaví parametry týkající se volby formátů vkládaných datumů, názvů některých (dodatkových) polí, volby spec. znaku, obsahu obrazovky po volbě některých funkcí apod.

Funkce "Úpravy" slouží k tomu, abychom zapsali do souboru nové osoby, a k tomu, abychom zachytili příbuzenské vztahy mezi jedinci dříve vloženými. Rodiny lze vkládat v jakémkoli pořadí. Lze začít sám sebou nebo nejstarším známým předkem, anebo kýmkoli jiným. Pozdější výstupy budou vypadat stejně, bez ohledu na to, která rodina byla vložena nejdříve. Lze rovněž vložit osobu bez jejího spojení na partnera nebo rodiče. Pro tuto osobu můžeme později vložit vazby, až budeme mít k dispozici informace k jejímu zařazení do rodiny.

Minimální, ale požadovanou informaci jsou jméno osoby a pohlaví. Ostatní údaje je možné ne však nutné zadávat.

Pro každou osobu program umožňuje zadat:

- datum narození, úmrtí a tři další dodatkové datumy,

- místo narození, místo úmrtí a další místní jméno vážící se k třem jiným událostem, které si určil sám uživatel (např. křest, pohřeb),
- lze zaznamenat zdroj informace nebo jiné údaje vztahující se k datumu nebo místnímu jménu v maximálním rozsahu 3 řádek o 65 znacích,
- mohou se také vložit 2 dodatková pole, která si můžete nadefinovat,
- každá osoba může mít až sedm řádků po 78 znacích pro poznámky a rovněž textový soubor neomezené velikosti obsahující dodatkové informace,
- je možné uložit i současnou adresu vkládané osoby (6 řádku po 40 znacích).

Každý záznam o manželství může obsahovat:

- datum a místo uzavření sňatku,
- jedno dodatkové datum a místní jméno,
- informace o svatebním obřadu a rozvodu,
- údaje maximálně o 24 dětech v jednom manželství.

Způsobů jak usnadnit zadávání vstupních dat je velké množství a zvládnutí všech možností, které program BK5 umožňuje, je jen otázkou praxe. U verze 5.2B programu BK5 se může vložit až 1 milion jmen (pokud máte dostatek prostoru na disku). Pro každou osobu lze vložit údaje až o osmi manželstvích a u každého manželství maximálně 24 dětí.

Program přiřadí každé osobě (počítačové) kódové číslo. Je to pro program identifikační číslo, které odpovídá pořadovému číslu vkládané osoby. Žádá-li program jméno osoby, lze též vepsat pouze kódové číslo, které této osobě při jejím vložení přiřadil program.

K přidávání nových osob, k úpravě již zavedených dat a k prohlížení uložených dat v databázi slouží funkce „Úpravy“. Tato funkce má řadu podvoleb. Tyto podvolby slouží nejen ke změně informací o zobrazené osobě, ale mohou být použity též k vymazání dítěte, které bylo vloženo do rodiny omylem, ke změně pořadí dětí, k vypuštění či změně pořadí manželek atd. Lze rovněž rychle zobrazit někoho, kdo je úzce vázán na již zobrazenou osobu, jako je její otec, matka, partner, děti, nejbližší starší či mladší sourozenec nebo osoba s předcházejícím nebo následujícím kódovým číslem. Jedna z podvoleb funkce „Úpravy“ umožňuje např. provádět analýzu dat pomocí několika způsobů vyhledání zadaných textových řetězců.

Program umožňuje nejrůznějšími způsoby uspořádat informace o vývoji vaší rodiny a umožní je mnoha způsoby analyzovat, uspořádat a mnoha způsoby vytisknout.

Výstupní funkce („Potomci“, „Předci“, „Seznamy“, „Různé“) umožňují zvolit výstup na obrazovku a nebo může být poslán na tiskárnu. Některé výstupní sestavy lze poslat do textového souboru (TXT, v některých případech RTF), který později můžeme upravovat textovým procesorem (pozměnit nebo zvýraznit grafickou úpravu, volba jiného typu písma apod.) a zapojit do knihy (kroniky).

Lze například získat přehledné seznamy zavedených osob (funkce „Seznamy“). Vytisknout všechna jména, data narození v pořadí kódových čísel. Nebo vytisknout kohokoli, o obsahu výstupu podle vlastního přání. Pomocí dalších podvoleb lze získat

setříděné seznamy osob, seznamy výročí, narozenin atd. Při abecedním setřídění se projeví jeden z mála nedostatků tohoto programu vyplývajících z toho, že země jeho původu nezná písmena s diakritikou a my jsme tento nedostatek ještě neodstranili..

Závěrečným produktem rodopisného studia je rodová či rodinná kronika. Nezbytným podkladem kroniky jsou tři základní formy zpracování dat: rodinná tabulka, rozrod a vývod.

Rodinná tabulka získaná programem BK5 může mít mnoho variant (funkce „Různé“, podvolba „Rodinné tabulky“) a podává úplný dosažitelný přehled o sledované rodině, o původu jejích zakladatelů, jejích členů, o jejím zániku nebo vplývání do nových rodin zakládaných z ní zrozenými dětmi. Rodinné tabulky jsou užitečné při uspořádávání dat, tvorbě kroniky, anebo v případě, že chcete poslat vytisknuté tabulky svým příbuzným se žádostí o další informace. Rodinná tabulka může obsahovat i obrázky.

Rozrod vychází z minulosti a postupuje k dnešku. Zaznamenává veškeré potomstvo pocházející z jednoho páru. Program BK5 umožňuje vytvořit rozrod (funkce „Potomci“) v nejrůznějších tvarech. Lze získat rozrod ve tvaru stromového diagramu s tiskem zkrácených jmen čímž se zmenší rozměry diagramu. Výstup rozrodu ve tvaru okénkového schématu umožňuje možnost volby malých rámečků ve kterých jsou pouze nejnnutnější údaje, anebo větších rámečků, ve kterých jsou i místní jména. Okénkové schéma může obsahovat i obrázky.

Okénkové schéma celého rodu nebo jedné větve s personálními údaji o osobách bývá nepřehledný a pro svoji velikost i obtížně skladovatelný. Proto program BK5 umožňuje vytvoření okénkového schématu pro čtyři rodiny (funkce „Potomci“, podvolba „Rozrod - od 4 rodin praparodičů“). Toto schéma v horní řádce zobrazuje čtyři rodiny praparodičů zadané osoby a pak všechny potomky těchto čtyř rodin. Dále lze například vytisknout přímou linii příbuzenských vazeb mezi určitou osobou a jedním z jejích potomků. Vytvořit rodokmen jako výtvarné dílo program BK5 neumožňuje, může však být nápomocen při stanovení struktury rodokmenu.

Podvolba „Rozrod - textově ...“ může vypsát až všechny údaje o všech potomcích zadané osoby. Je volitelný i jmenný rejstřík. Výstup lze zvolit do souboru typu RTF.

Vývod zachycuje všechny rodičovské páry předků, kteří se v minulosti podíleli na zplození osoby, pro niž se vývod zpracovává. Jinými slovy, vývod pro zvolenou osobu nám ukazuje její rodiče, prarodiče, praparodiče atd. Vývod postupuje do minulosti a znázorňuje předky (funkce „Předci“).

Program umožňuje vytisknout seznam předků (podvolba „Vývod - textově ...“) zvolené osoby. Lze volit výstup s ukázáním příbuzenských vztahu a zvoleného obsahu. Dále program umožňuje tisk různých variant vývodu ve tvaru stromového diagramu (podvolba „Vývod - stromové schéma“). Pro tisk lze zvolit řadu různých velikostí grafů. Lze například vytvořit třígenerační vývod s obrázky. Při zobrazení stromového diagramu vývodu na obrazovce lze stisknutím odpovídající klávesy putovat po celém vývodu. Velmi rozměrově úsporný a tím i přehledný, je tvar vývodu

„vnořený“ ve kterém je informace o předku jednořádková a osoby bez údajů jsou vypuštěny.

Funkce „Předci“ s podvolbou „Kdo kdy žil ...“ umožňuje zařazení předků zvolené osoby do historického období ve kterém žili. Získaný graf pomáhá nejasné postavy rodu přiřadit ke známým postavám (panovníci, spisovatelé, buditelé apod.) a událostem minulosti (váleky, patenty, dekrety, živelné pohromy apod.).

Dále program BK5 umožňuje statistické zpracování některých údajů z celé databáze nebo jen z potomků či předků zadané osoby. Vytváří, dle volby, sloupcové diagramy četností výskytu měsíce narození, měsíce sňatků, měsíce úmrtí, počtu dětí v každém manželství a dosaženého věku (funkce „Různé“, podvolba „Statistika“).

Program BK5 obsahuje rovněž nutné podpůrné a pomocné funkce. Obvykle uživatel programu BK5 udržuje své příbuzné v jedné databázi. Má-li děti, měl by mít své příbuzné a všechny příbuzné svého partnera rovněž v jedné databázi. Badatel, který sleduje více rodů, které nejsou v příbuzenském vztahu, má odpovídající data uloženy ve více databázích umístěných v různých podadresářích. Stane-li se, že je potřeba připojit jednu množinu souborů k druhé pořízené programem BK5, program zajistí tuto operaci, při dodržení určitých podmínek (funkce „Soubor“, podvolba „Spojení dvou databází do jedné“). Existuje rovněž možnost, která řeší opačnou úlohu tj. rozdělení databáze. Tato funkce umožňuje vybrat předky nebo potomky jedné osoby, nebo nějaké jiné kombinace předků a potomků několika lidí. Variace jsou nejrůznější. Tato funkce najde uplatnění např. tehdy kdy se jiný uživatel programu BK5 zajímá o některé informace (data) a žádá o jejich předání.

Program BK5 umožňuje vstup a výstup souboru GEDCOM (Genealogical Data Communication). Soubor typu GEDCOM je soubor se jmény, daty, místními jmény a poznámkami ve speciálním, dá se dnes říci mezinárodně dohodnutém formátu, který je čitelný již pro většinu jiných genealogických programů.

K hledání vyskytujících se chyb v datech může být použit test „rozumnosti“ dat databáze. Např. lze nastavit věkové meze a vytisknout jména osob, kteří se do těchto mezí nevejdou (funkce „Různé“, podvolba „Kontrola rozumnosti dat“).

Existuje volba, která vytiskne seznam chybějících informací, jako jsou datum narození, místo narození, povolání, údaje o úmrtí, sňatku atd. Rozsah testovaných hodnot je volitelný.

Všechny možnosti programu BK5 nelze z důvodu jejich velkého množství v tomto příspěvku uvést.

Závěr

Lze konstatovat, že pro začátek postačí k normální práci genealoga osvojení a využívání specializovaného genealogického programu a textového editoru, které umožňují českou diakritiku a jsou z tohoto hlediska sladěny až po výstupní zařízení, které má genealog ve své počítačové konfiguraci.

Aplikace počítače umožní zkrátit čas, který by genealog potřeboval např. na pracné vytvoření rozrodů, vývodů, rodokmenu a dalších vypracovávaných sestav, které se v

průběhu práce badatele neustále doplňují a mění vzhledem k nově získaným informacím o předcích. Genealogický program vykoná tuto rutinní práci a badatel získá čas, který může věnovat na rozbor již získaných dat z hlediska jeho znalostí historie, filologie, filozofie, sociologie.

Promyšlené využívání programu, které ovšem předpokládá znalost a osvojení všech jeho možností, umožní nejen sestavovat získané informace do přehledných výstupů, ale umožní rovněž uspořádat data do takových tvarů, které usnadní genealogovi analýzu dat a rovněž rozhodování o dalším směru jeho bádání.

Literatura:

- STEED, J.: BROTHER'S KEEPER v. 5.2 for DOS, Genealogy program for IBM or compatible, Rockford, MI 1994;
- STEED, J.: Brother's Keeper. Version 5.2 for Windows, Rockford, MI 1997 (slovenský překlad STEED, J.: Brother's Keeper. Verzia 5.2 pre Windows, Martin 1998);
- KAISER, A. LINDER, E. D.: Familiengeschichte und Wappenkunde, Augsburg 1994;
- Elektronický "Rádce" pro genealogy, uživatele PC, č. 1, EGHS Praha 1999;

Adresy:

a) Brother's Keeper

- stránky na Internetu: http://ourworld.compuserve.com/homepages/Brother_s Keeper, <http://www.brokeep.com> (je zde umístěna česká i slovenská verze BK5 pro Windows)
- adresa autora: John Steed, 6907 Childsdale Ave., Rockford, MI 49341, USA, tel.: (616) 364-5503, BBS (616) 364-1127, fax: (616) 866-3345, e-mail: 74774.650@compuserve.com

b) Časopis Elektronický „Rádce“ pro genealogy, uživatele PC (obsahuje soubory pro verzi BK5 - CESKY): <http://members.tripod.com/genealog>

c) Česká genealogická a heraldická společnost v Praze: <http://www.muweb.cz/www/cghsp/>

Souhrn

Využití osobních počítačů v genealogii

Aktualizovaný příspěvek přednesený v roce 1997 na "Letní škole praktické genealogie" v Martině. Autoři v něm rozebírají možnosti využití osobního počítače v genealogii, podávají stručný hodnotící přehled softwaru a zajímavých internetových adres a blíže objasňují funkce amerického programu Brother's Keeper 5.

Zusammenfassung

Ausnützung der P.C. in der Genealogie

Aktualisierter Beitrag vorgelesen im Jahre 1997 während der „Sommerschule der praktischen Genealogie“ in Martin. Die Autoren analysieren die Ausnutzungsmöglichkeiten der P.C. in der Genealogie, unterbreiten einen kurzen auswertenden Softwareübersicht und interessante Internetadressen. Weiter werden die Funktionen des amerikanischen Programs Brother's Keeper 5 klargestellt.

Summary

Utilization of Personal Computer in Genealogy

Modernized paper read in the year 1997 in Martin during „The Summer School of Practical Genealogy“. The authors discuss the possibilities of exerting P.C. in genealogy, lend a concise evaluating scan of software and interesting internet addresses and enlighten on functions of the American program Brother's Keeper 5.

Tabulka názvů podvoleb 3. funkce z horního řádku hlavní obrazovky programu BK5			
ENGLISH	CZECH	SLOVAK	CESEKY
Tree chart	Strom		
Box chart	Politika		
4 family box chart		Rozrod - okienkový graf	Rozrod - okénkové schéma
Descendant		Rozrod - 4 rodiny	Rozrod - okénkové schéma
Register book	Vypis	Rozrod - základní vypis	Rozrod - od 4 rodin praprotičká
Inherited book		Rozrod - knižní vypis	Rozrod - textové (základní údaje)
Count of descendants	Počet potomků	Rozrod - odsázovaný vypis	Rozrod - textové (údaje die přání - Var A)
			Rozrod - textové (údaje die přání - Var B)

Tabulka názvů podvoleb 4. funkce z horního řádku hlavní obrazovky programu BK5			
ENGLISH	CZECH	SLOVAK	CESEKY
Open database	Otevřít databázi		Otvorené databázy
Open list of database	Otevřít seznam databází		Otvorené zoznamu databáz
Database statistics	Statistika databáze		Statistický prehľad oštvéřené databáze
Quality check	Testování kvality		Kontrola správnosti (propojení dat) databáze
Backup data files	Zalohování data		Zálohování datových souborů
Restore data files	Obnovit data		Obnovenie datových souborů
Locations	Adresy		Sídla (zrnby, vymazání)
Sources	Operace s místy		Prameňy (Zmeny, vymazání)
Convert Date Format	Operace se zdroji		Prameňy (Zmeny, vymazání)
Convert BK 4,5 database	Konvertoval BK4,5		Prevod databáze BK verze 4,5 na verzi 5
Convert BK5 database	Konvertoval BK 5		Prevod databáze BK5 (DOS - Windows)

Tabulka názvů podvoleb 5. funkce z horního řádku hlavní obrazovky programu BK5			
ENGLISH	CZECH	SLOVAK	CESEKY
Birthdays/anniversary	Den narození		Den narodenia
Missing information report	Chybějící informace		Chýbajúce údaje
List of surnames	Seznam příjmení		Výpis príjmení
Alphabetical display (Last name)	Abecední (jen jména)		Abecedný prehľad ošob
Alphabetical display (First name)	Abecední (jen jména)		Abecedný prehľad ošob
Numerical display	Číselný (jen jména)		Číselný prehľad ošob
Reference order display	Dle položky "Ref."		Numerický prehľad ošob
Unconnected people display	Osoby bez vazeb		Zoznam ošob s referenciami
Locations	Sídla s událostmi		Výhl' adávámie údajov
Locations with events	Sídla s událostmi		Narozneniny a výročí
Sources	Prameny		Výpis ošob podle jmén

Tabulka názvů podvoleb 6. funkce z horního řádku hlavní obrazovky programu BK5			
ENGLISH	CZECH	SLOVAK	CESEKY
Group sheets	Rodinné tabulky		Rodinné listy
Compute relationship	Vyhledání příbuzenských vztahů		Vypočítat vztah
Reasonableness check	Kontrola "rozumnosti" dat		Otestovat věrohodnost
Graphic charts	Statistické grafy		Grafy
Tiny Tafel	Tiny Tafel		Rejstřík obrázků
Picture summary	Obrázky - souhrn		Rejstřík obrázků

Tabulka názvů podvoleb 7. funkce z horního řádku hlavní obrazovky programu BK5			
ENGLISH	CZECH	SLOVAK	CESEKY
Table of Contents	Obsah		Obsah
Search for Help On	Vyhledej nápovědu		Nájit
Help on using help	Jak používat nápovědu		Jak používat nápovědu
Change language	Změna jazyka		Změnit jazyk
Verify vbx / dll versions	Ověření verzí vbx / dll		Ověřit verze vbx a dll

Tabulka názvů podvoleb 1. funkce z horního řádku hlavní obrazovky programu BK5			
ENGLISH	CZECH	SLOVAK	CESEKY
File	Soubor		Soubor
Edit	Úpravy		Úpravy
Descendant	Potomci		Potomci
ANCESTOR	Předci		Předci
Lists	Seznamy		Seznamy
Other	Jiné		Soupis
Help	Nápověda		Ostatní

Tabulka názvů podvoleb 2. funkce z horního řádku hlavní obrazovky programu BK5			
ENGLISH	CZECH	SLOVAK	CESEKY
Print	Tisk		Tisk
Print setup	Nastavení tiskárny		Nastavenie tiskárny
Options	Nastavení parametrů BK		Práčeky by BK
Exit Brother's Keeper	Koniec Brother's Keeper		Ukončit program

Tabulka názvů podvoleb 3. funkce z horního řádku hlavní obrazovky programu BK5			
ENGLISH	CZECH	SLOVAK	CESEKY
Sort databases	Rozdělení podle		Rozdělení databází
Merge databases	Spojení dvou databází		Spojenie databáz
Printer setup	Nastavení tiskárny		Nastavenie tiskárny
Options	Nastavení parametrů BK		Práčeky by BK
Exit Brother's Keeper	Koniec Brother's Keeper		Ukončit program

Tabulka názvů podvoleb 4. funkce z horního řádku hlavní obrazovky programu BK5			
ENGLISH	CZECH	SLOVAK	CESEKY
Convert BK 4,5 database	Prevod databáze BK verze 4,5 na verzi 5		Prevod databáze BK verze 4,5 na verzi 5
Convert BK5 database	Prevod databáze BK5 (DOS - Windows)		Prevod databáze BK5 (DOS - Windows)
Getdcom	Mezinarodní formát dat		Mezinarodni formati dat
Split databases	Rozdělení jedné databáze na dvě		Rozdelenie jednej databáze na dve
Merge databases	Spojení dvou databází do jedné		Spojenie dvoch databáz do jednej
Printer setup	Nastavení tiskárny		Nastavenie tiskárny
Options	Nastavení parametrů BK		Práčeky by BK
Exit Brother's Keeper	Koniec Brother's Keeper		Ukončit program

Tabulka názvů podvoleb 5. funkce z horního řádku hlavní obrazovky programu BK5			
ENGLISH	CZECH	SLOVAK	CESEKY
Birthdays/anniversary	Den narození		Den narodenia
Missing information report	Chybějící informace		Chýbajúce údaje
List of surnames	Seznam příjmení		Výpis príjmení
Alphabetical display (Last name)	Abecední (jen jména)		Abecedný prehľad ošob
Alphabetical display (First name)	Abecední (jen jména)		Abecedný prehľad ošob
Numerical display	Číselný (jen jména)		Číselný prehľad ošob
Reference order display	Dle položky "Ref."		Numerický prehľad ošob
Unconnected people display	Osoby bez vazeb		Zoznam ošob s referenciami
Locations	Sídla s událostmi		Výhl' adávámie údajov
Locations with events	Sídla s událostmi		Narozneniny a výročí
Sources	Prameny		Výpis ošob podle jmén

Tabulka názvů podvoleb 6. funkce z horního řádku hlavní obrazovky programu BK5			
ENGLISH	CZECH	SLOVAK	CESEKY
Group sheets	Rodinné tabulky		Rodinné listy
Compute relationship	Vyhledání příbuzenských vztahů		Vypočítat vztah
Reasonableness check	Kontrola "rozumnosti" dat		Otestovat věrohodnost
Graphic charts	Statistické grafy		Grafy
Tiny Tafel	Tiny Tafel		Rejstřík obrázků
Picture summary	Obrázky - souhrn		Rejstřík obrázků

Tabulka názvů podvoleb 7. funkce z horního řádku hlavní obrazovky programu BK5			
ENGLISH	CZECH	SLOVAK	CESEKY
Table of Contents	Obsah		Obsah
Search for Help On	Vyhledej nápovědu		Nájit
Help on using help	Jak používat nápovědu		Jak používat nápovědu
Change language	Změna jazyka		Změnit jazyk
Verify vbx / dll versions	Ověření verzí vbx / dll		Ověřit verze vbx a dll

Dědičné pošty a poštmistři

PhDr. Pavel Čtvrtník

Poštmistři byli od nepaměti vybaveni různými výsadami a zproštění řady povinností ostatních poddaných vůči vrchnosti a státu. Nemuseli robotovat a byli osvobozeni od povinností k vojsku. Nebyli nuceni, tak jako ostatní obyvatelé, poskytovat vojákům ubytování nebo přípraze k vojenským účelům. Postupem doby vytvořili izolovanou, sebevědomou společenskou kastu. Kromě poštovní služby byli často purkmistry, primátory, císařskými rychtáři, krajskými fyziky, lékárníky a jinými vrchnostenskými úředníky. Často, kromě poštovní stanice, byli současně i majiteli polností, hospody nebo řeznictví apod.

Poštmistři vytvořili společenskou skupinu, jež se vyznačovala hlubokým konzervatismem a naprostou loajalitou k habsburské dynastii. Konzervatismus poštmistrovských rodin byl podtržen vzájemnými sňatky jejich příslušníků a mocným úsilím řady z nich o tzv. nobilitaci, proniknutí do šlechtického stavu. Často s úspěchem. Do roku 1850 známe jenom v Čechách 70 nobilitovaných poštmistřů, z nichž naprostá většina dosáhla šlechtického titulu za své služby v poštovní správě.

Ač to zní zprvu absurdně, setkáváme se s fenoménem dědičnosti v poštovní správě přímo v proudu tereziánských reforem, zakládajících u nás moderní centralistický státní systém. Ještě v době bezvýhradného ovládnutí poštovní správě v habsburské monarchii Paary v 17. a na počátku 18. století povolovali vrchní dvorští poštmistři občas převod správy některých venkovských poštovních stanic v případě úmrtí poštmistra na jeho vdovu, syny, či zetě. Dělo se tak zvláště v případech, kdy poštministr adaptoval vlastními náklady pro účely pošty dům a stáje, řádně pečoval o poštovní koně a těšil se v místě i u nadřazených dobré pověsti.

V roce 1748 zpracoval kontrolor dvorské komory ve Vídni Filip Antonín Wiesner projekt, využívající práva dědičnosti, pod názvem „Jak získat v poštovní správě úspory nejméně 20 000 zlatých ročně“. Návrh sledoval na jedné straně zkvalitnění státem řízené poštovní sítě, na druhé straně snížení nákladů na provoz státní pošty. Čili na první pohled racionalizační opatření v moderním slova smyslu. V čem spočívala Wiesnerova ekonomická kalkulace?

Psychologicky se opírala o přirozenou touhu venkovských, „zemských poštmistřů“ po zisku, privilegiích, hromadění nemovitostí a především snahou udržet majetek a titul poštmistra v rodině. Všichni měli velký vzor v historickém úspěchu velkopodnikatelů Taxisů a Paarů. Ekonomicky vycházela Wiesnerova myšlenka z přesvědčení, že náklady na provoz pošty, tehdy teprve krátce řízené státem, by měla nést stále častěji korespondující a cestující veřejnost. Jak to zní dnes moderně. Zjevné prvky motivující privatizace a trhu.

Wiesner navrhoval, aby si venkovští poštmistři ponechávali část výnosů z pojezdny dopravy cestujících (Ritgeld), jež měly kryt náklady na údržbu koní, vozů a stájí. Měli se ovšem na druhé straně vzdát ve prospěch státu mzdy, služného (Besoldung) nebo

How to register
Enter registration number
Technical Support
About BK3

Jak se zaregistrovat
Zadáni registračního čísla
Technická podpora
Informace o BK3

Ako sa zaregistrovať
Vloženie registračného čísla
Technická podpora
Informácie o programe BK3

Jak se zaregistrovat
Vložiti registrační číslo
Technická podpora
O programu

také, jak se tehdy říkalo, čekatelného (Wartgeld), které ostatně nebylo natolik vysoké, aby potřebné náklady zcela krylo. Tento obchod poštovníků se státem se ovšem vyplatil pouze v poštovních stanicích na hlavních tratích, kde byla hustší doprava cestujících. Podle Wiesnerova odhadu se týkal asi polovina venkovských poštovních stanic. Jestliže tedy roční náklady na mzdy poštovníků činily v celé monarchii v polovině 18. století asi 50 000 zlatých, přesahovaly úspory státní pokladny v případě realizace Wiesnerova projektu 20 000 zlatých ročně.

Návrh byl natolik prozíravý, že ponechával na vůli poštovníků, zda ho budou realizovat či nikoli. Ti, kteří provedli pozorně kalkulaci provozu jejich stanice a zjistili, že je pro ně výhodný, mohli na základě vlastní žádosti získat za odstoupení služného císařské ujištění prostřednictvím za tím účelem vydaného privilegia, že pošta s budovami a příslušenstvím bude trvale propůjčena a přenesena na jejich potomky, vdovy nebo zetě, kteří projeví věrnost dynastií a smysl pro služební povinnost. Mnozí poštovníci Wiesnerův návrh akceptovali a brzy získali prvá dědičná privilegia. Uchazeči o jejich získání museli být katolického vyznání a zrozeni z manželského lože. Museli být rovněž usazení v místě poštovní stanice a být majiteli poštovní budovy. Nutná byla rovněž aktivní znalost státního jazyka, němčiny, sloven i písmem.

První privilegia byla císařovnou Marií Terezií udělena v roce 1749. Již 29. dubna 1749 získal privilegium poštovník v rakouském Neunkirchen, 5. prosince 1749 ve vídeňském Novém Městě a v obci Stockerau. Během svého pobytu v Bratislavě vydala Marie Terezie 18. května 1751 pro poštovní stanice v Čechách a na Moravě - Bystrice, Černošín, Dušníky, Jeneč, Jindřichův Hradec, Nespeky, Plán, Pulkov, Slavonice, Sudoměřice, Tábor, Třeboň, Veselí n. L., Votice a Žandov - prvá dědičná privilegia. Ještě v téže roce následovala řada dalších. Podle dostupných pramenů mělo do konce 18. století ze 133 venkovských poštovních stanic v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 67 dědičné oprávnění. Jenom v Čechách získalo do konce 18. století dědičné privilegium 49 stanic z celkového počtu 87, uváděno podle Elsenwagnerovy mapy z poloviny 18. století.

Protože Čechy byly přirozenou křižovatkou poštovních spojů ve střední Evropě a provoz ve stanicích byl tudíž živější, měli zdejší poštovníci velký zájem o získání privilegií. Podle Oleariova poštovního lexikonu z roku 1779 bylo na území Čech a Moravy na lince mezi Prahou a Vídní 15 poštovních stanic. Z toho 9 získalo dědičné privilegium. Podobně na trati z Prahy do Lince bylo na území Čech 9 stanic a z toho 7 dědičných.

Příjmy poštovníků byly různé. Rozhodující ve výnosu pošty bylo její umístění v síti poštovní přepravy. Dědiční poštovníci, jak jsme již uvedli, neměli pevný plat. Ponechávali si 5-10% z vybraných poplatků od cestujících (Ritgeld) a podíl z vybraného poštovního. Ve stanicích na poštovní silnici mezi Prahou a Vídní činil v polovině 19. století 50% z výnosů, na ostatních silnicích v Čechách třetinu vybraného poštovního. Nedědiční poštovníci měli roční plat 100 - 400 zlatých. K hlavním povinnostem správců dědičných pošt patřila bezplatná doprava listovní

pošty 2x týdně do dvou stanovených míst. Příjmy poštovníků doplňovalo nájemné za poštovní stáje a poplatky vyměřené paušálně za dopravu poštovních vozů.

Při obsazování míst poštovníků rozhodoval majetek kandidáta, především nemovitosti, který poštovníkovi zajišťoval hospodářskou nezávislost na obci nebo vrchnosti. To byl také hlavní důvod, proč se tak dlouho, až do poloviny 19. století, udržela instituce dědičných pošt, zajišťující stabilitu tohoto pozemkového majetku a poskytující státu právně majetkovou záruku pro případ nepořádků v poštovníctví. Dědičnou poštu po smrti poštovníka převzal zpravidla bez námitek státní správa jeho mužský dědic. V případě bezdětnosti získala poštu obvykle jeho vdova. Její povinností ovšem bylo provozovat poštovní dopravu s pomocí kvalifikovaného zkušeného přísežného písaře, administrátora. Jestliže se vdova znovu provdala, získal poštu její nový manžel. Podobnou příležitost měly i dcery zemřelých poštovníků. Známe celou řadu poštovníkůvých rodin, které držely poštovní stanice několik desetiletí, ba staletí. Například Švantlové z Třebeska vedli poštu v Rokycanech přes 180 let.

Přesto, že ne všechny pošty u nás byly v minulosti dědičné, byl jejich systém a organizace důkladně propracován. Oprávnění k držbě pošty, tzv. regále, spojené s dědičným privilegiem se pokládalo za realitu, majetek, který hrál podstatnou roli při prodeji pošty a bylo odhalováno na několik tisíc zlatých. Takové privilegium bylo možno zatížit i hypotékou, což vedlo k potížím při prodeji pošty, respektive při obsazování uvolněných, ale zadlužených pošt personálem. Tato situace přiměla poštovní správu v zájmu zajištění plynulého poštovního provozu k postupnému omezování udílení dědičných privilegií.

Cena regálu byla závislá na výnosu poštovní stanice a pohybovala se v 1. polovině 19. století od 2000 do 25 000 zlatých. Celková hodnota stanice, tj. budov a zařízení pošty, koní a vozů včetně regálu byla 15 - 80 000 zlatých. Přítom oficiální výnos jednotlivých poštovních stanic obvykle nepřesáhl několik set zlatých ročně. Z výnosů museli poštovníci rovněž platit potřebný personál.

Omezování udílení dědičných privilegií z výše uvedených důvodů bylo zahájeno dvorským dekretem z 13. března 1781, který napříště zakazoval udílení nových dědičných oprávnění. Patentem z 15. října 1785 bylo zrušeno soudní vkládání hypoték na poštovní regále. Uvedené zákazy nebyly ovšem striktně plněny a známe řadu privilegií z doby daleko pozdější. Velkou roli hrála zřejmě korupce a protekce. Ostatně i eventuální osobní zájem panovníka, k jehož prerogativě udílení dědičných privilegií mimo jiné patřilo.

Na přelomu 18. a 19. století skutečně některé poštovníkové rodiny přišly o svá dědičná oprávnění a mnohým, jež o ně žádaly, nebyla udělena. Tak v roce 1804 nesměl postoupit Jan Antonín Hein dědičnou poštu v Opavě svému synovi Antonínu přesto, že v poštovní službě působil 55 let. Jako důvod stačilo, že z toho v Opavě žil a pracoval teprve od roku 1796, tj. pouze osm let. V roce 1819 zase žádal poštovník v Mnichově Hradišti Antonín Tuvora na eráru proplacení řádných jízd (ordinar), které dříve jako dědičný poštovník vykonával bezplatně, protože mu bylo odepřeno vydání

dědičného privilegia. Kupodivu privilegium posléze přece jen dostal a jeho potomek Josef Tuvora dokonce ještě v roce 1849.

Právní spory o budoucnost dědičných pošt se vlekly celá desetiletí. Dne 14. listopadu 1818 vydal nejvyšší dvorský poštovní úřad opět rozhodnutí o platnosti dosavadních privilegií na dědičné pošty současně se zákazem vydávání dalších. Počátkem 30. let 19. století začala státní správa uvažovat o výkupu dědičných pošt a privilegií od jejich majitelů. Prezidiálním dekretem z 9. července 1833 bylo pro tento účel ze státní pokladny uvolněno 20 000 zlatých. To však vzhledem k hodnotě poštovních stanic byla opravdu zanedbatelná částka. Po dvou letech byla sice suma zdvojnásobena, ale ani to nestačilo, nemluvě o tom, že poštmistři obvykle o výkup neměli zájem.

Reálnou právní základnou pro úplné postátnění dědičných pošt se stal až poštovní zákon z 5. listopadu 1837. V souladu s ním byly 1. dubna 1839 vydány dekretem dvorské komory zásady pro rušení dědičných pošt. Jejich opatrné formulace však rovněž poskytovaly dědičným poštmistřům značný prostor k průtahům jednání se státní správou i k různým kompromisům. O tom svědčí třeba privilegium císaře Františka Josefa I. pro poštmistra Aloise Bunsche ve Vyškově, vydané ještě v roce 1905.

Uvedené zásady a zákon předpokládaly sice postupný, ale definitivní výkup dědičných pošt. Poštmistři se mohli buď privilegia vzdát a vést dále poštu za běžný plat, nebo se vzdát za náhradu privilegia i služby. Třetí varianta výkupu spočívala v možnosti prodat státu s privilegiem a službou i dům, pozemky a poštovní inventář.

Při jednání o výkupu pošty se dávala přednost pokusu o dobrovolnou dohodu. Nevedlo-li jednání k cíli, mohl stát převzít poštu do své správy, vyplatit majiteli zálohu na odškodné a pokračovat ve sporu právní cestou. Pošt mistr, s nímž nebylo dosaženo dohody, byl povinen spravovat poštu až do nastoupení nového úředníka.

Rakouský poštovní zákon z roku 1837 upravil na dlouhou dobu poměry v poštovníctví, vymezil právní poměr státu a veřejnosti k poštovní dopravě a položil základní kameny moderních služeb pošty, tak jak je známe dodnes. Zůstal v platnosti více než sto let až do roku 1946, přes řadu novel a doplňujících ustanovení. Pošty se staly díky jeho postupnému prosazování výhradně státními institucemi a poštmistři s personálem státem placenými zaměstnanci. Možná, že je to škoda. Dnes naopak řada poštovních správ usiluje o privatizaci, byť v docela jiných podmínkách.

Ve sbírkách Poštovního muzea v Praze je uložen jednak soubor opisů dědičných privilegií z let 1750 - 1820, které pořídil první ředitel muzea Václav Dragoun v rámci své činnosti při spisové rozluce mezi Rakouskem a Československem během svého pobytu ve Vídni počátkem 20. let, jednak sbírka originálů dědičných privilegií. Muzejní fond těchto vzácných listin tvoří především privilegia české a moravské provenience, převzatá v rámci spisové rozlučky z vídeňského poštovního muzea po vzniku samostatné ČSR v roce 1918. Jde o soubor privilegií vydaných císařem Františkem Josefem I. v letech 1849 až 1905. Starší privilegia získalo muzeum darem nebo koupí od potomků bývalých dědičných poštmistřů. V současné době je

v Poštovním muzeu v Praze uloženo 46 originálů dědičných privilegií z let 1785 - 1905.

Privilegia dědičných poštmistřů jsou velmi důležitým pramenem pro dějiny poštovníctví v českých zemích. Údaje v nich obsažené upřesňují posloupnost poštmistřů v jednotlivých stanicích a v dispozitivní části privilegií poskytují informace o hospodářských a sociálních poměrech na poštách.

Vnější vzhled privilegií odpovídá jejich slavnostní funkci. Obvykle jsou psána na pergameni. Ověřena jsou vesměs sekrétní pečeti, která je ve všech případech tvořena slepou matricí na papíru s voskovým podkladem. Na ověření privilegia Františka Josefa I. pro Běchovice z roku 1852 je použito majestátní voskové pečeti uložené v dřevěném pouzdře. V tomto případě jde o vydání listin, které bylo provedeno mimo sídelní město a panovník zřejmě neměl při sobě sekrétní pečeť. Vedle pečeti se pro ověření listin používalo i podpisu. Privilegium podepisoval panovník a kontrasignoval ho rakouský ministr obchodu nebo některý ze sekčních šéfů tohoto ministerstva.

Privilegia byla psána německým kurentem. Intitulace velkými typy ve formě tzv. rubriky. Mimo vlastní text listin se na nich objevuje i několik kancelářských poznámek. Na pravém dolním okraji přepis vysvětlující panovníkovi účel a adresu vydání privilegia, dále rekogniční formule - „Ad Mandatum Sacre et Apostolicae Majestatis...“ - a konečně poznámka o zápisu do pozemkových knih, která v pozdější době byla opatřena kolkem, jenž prokazoval zaplacení úředního výkonu.

Ve svém celku podtrhuje forma privilegií habsburský smysl pro byrokracii a centralistickou státnost. Originály dědičných privilegií patří k velmi vzácným sbírkovým předmětům muzea a nejsou zpravidla vystavovány.

(Vzhledem k tomu, že se jedná se o transkripci přednášky, přednesené 6. března 1999 na výroční výstavě ČGHSP v Poštovním muzeu, není připojen ani poznámkový aparát, ani seznam použité literatury.)

Souhrn

Dědičné pošty a poštmistři

Na základě reformy navržené v roce 1748 kontrolorem dvorské komory ve Vídni F. A. Wiesnerem vznikla v průběhu 18. století izolovaná, sebevědomá společenská kasta dědičných poštmistřů, vyznačující se hlubokým konzervatismem a naprostou loajalitou k habsburské dynastii. Teprve poštovním zákonem z roku 1837 byl vytvořen právní základ pro úplné postátnění dědičných pošt; přesto jedno z privilegií Františka Josefa I. pochází ještě z roku 1905. Sbírká poštmistrovských privilegií, která jsou významným pramenem k dějinám poštovníctví, se nachází v pražském Poštovním muzeu.

Zusammenfassung

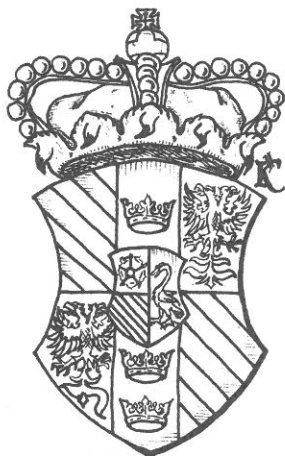
Erbliche Postamteien und Postmeister

Aufgrund der im Jahre 1748 von dem Kontrollor der Hofkammer in Wien F. A. Wiesner entworfenen Reform entstand im Laufe des 18. Jahrhunderts eine isolierte, selbstbewusste Gesellschaftskaste der erblichen Postmeister. Diese war durch tiefen Konservatismus und absolute Loyalität zu der Habsburgdynastie charakterisiert. Erst durch das Postgesetz vom Jahre 1837 wurde die gerechtmässige Basis für die komplette Verstaatlichung der Erbpostamteien geschaffen. Trotzdem kommt noch eine der Privilegien von Franz Joseph I. im 1905 hervor. Eine Sammlung der Postmeisterprivilegien, die eine vorzügliche Quelle zur Postgeschichte ist, findet sich im Prager Postmuseum.

Summary

Hereditary Posts and Postmasters

Based on the reform designed in the year 1748 by F. A. Wiesner, Court's Chamber Controller in Vienna, there ensued during the 18th century a detached, selfreliant social caste of hereditary postmasters, characterized by deep conservatism and absolute loyalty to the Habsburg dynasty. Only by the Postal Law of the year 1837 there had been created a legal base for a complete nationalization of hereditary posts. In spite of that, one of the privileges of Franciscus Joseph I. dates as late as 1905. A collection of postmaster's privileges, that are a prominent source of postal history, can be found in the Prague Postal Museum.

Erb knížat Paarů

Cesty a cíle české genealogie po roce 1945

† PhDr. Jaroslav Honc

Cesty a cíle české genealogie a heraldiky se liší od cest a cílů ostatních pomocných věd historických především svou vlastní tematikou a metodikou. Ještě závažnějšími se ukázaly tři další rozdíly praktického rázu:

1. rozsáhlá členská základna, čítající v současnosti téměř 1500 zájemců – členů genealogických a heraldických seskupení
2. napětí dané stýkáním a potýkáním laické a odborné členské základny
3. naprostá neexistence profesionálního genealogického a heraldického pracoviště, které by svou autoritou překlenulo rozdíly, a řídilo tak rozsáhlý kolektiv členů-zájemců, což by v zárodku mařilo tendence dvou genealogií a dvou heraldik s náplní sběratelskou či náplní odbornou a vědeckou.

Až do roku 1947 nebylo dvojí pojetí genealogie tak patrné. Laické zázemí tehdejší Rodopisné společnosti v Praze a družstva Rodokmen nebylo početné ani diferencované a bylo vděčné za teoretické a odborné informace v obou členských časopisech. Nad odbornou úroveň otiskovaných příspěvků bděly nekompromisně redakční rady Časopisu Rodopisné společnosti a časopisu Rodokmen. Problém členské dvoupólové orientace by patrně časem vyvstal, ale po roce 1947 byly oba časopisy a členská organizace tvrdě a nedemokraticky zlikvidovány.

Krátké období politického oteplení a liberalizace v roce 1968 využil pilný genealog Karel Vyšín, jinak prosperující obchodník s textilním zbožím, vysídlený z Prahy při očistě společnosti od milionářů. Se znalostí stanov rakouské společnosti Adler pohotově sestavil stanovy Genealogické a heraldické společnosti v Praze (GHSP) a kupodivu dosáhl jejich schválení a založení GHSP s časopisem Listy Genealogické a heraldické společnosti v Praze. Již v počátcích získala sympatie několika stovek členů, ale Karel Vyšín, nepokrytý zastánce laického členstva, se její další činnosti nezúčastnil. Prvním předsedou GHSP byl zvolen dr. V. J. Sedlák.

Do poklidného spolkového života Genealogické a heraldické společnosti, jejíž stanovy velkoryse tolerovaly jak prostou zájmovou, tak i odbornou vědeckou činnost, vnesl roku 1976 rozruch inaugurační projev nového předsedy GHSP nazvaný Možnosti a cíle kvantitativní genealogie a heraldiky (1). V Genealogické a heraldické společnosti se měla vytvořit genealogická databanka a soubor statistických dat o populačním vývoji jednotlivých farností. Databankou se rozuměl velký soubor rodinných listů, jak je běžně používala francouzská i česká demografie. Měly být získány redukcí početných a s těžkostmi získaných dat z rodokmenů členů GHSP i z publikovaných šlechtických rozrodů a rodokmenů. Rodinný list obsahující životní data a sociální charakteristiku rodičovského páru i všech dětí by pak v dostatečně rozsáhlém souboru-databance byl v podobě děrných štítků zpracováván strojní výpočetní technikou. Čeští genealogové by tak vytvořili historikům, demografům a sociologům podklady pro přesné postižení vývoje rodiny a společnosti v období čtyř staletí. Projekt databanky a rodinných listů byl přes svou obtížnost a pracnost příznivě

přijít členy Genealogické a heraldické společnosti jako nejbezpečnější cesta k navázání spolupráce s řadou vědních oborů a zbavení genealogie a heraldiky příhany prostoduchého a samoučelného sbírání pradědečků a překreslování erbů. Překážky, které se při pořizování rodinných listů namísto dosavadních rodokmenů vyskytly, byly početné, ale ne nepřekonatelné. Finanční náklady na formuláře rodinných listů byly dosti vysoké, prostá recepce údajů rodokmenů se ukázala nedostačující v důsledku zjednodušené náplně rodokmenů, kde chyběly údaje o dcerách a členech rodů zemřelých v dětském věku. Objevily se i výhrady autorů zpracovávajících rodinné listy, že z bohatých materiálů o předcích a členech rodů se stanou pouhá anonymní čísla a že ochrana duchovního majetku nebude možná.

Uprostřed období prvních publikačních výstupů a organizačního doplňování projektu rodinných listů a databanky GHSP, zatím rozrostlé na víc než tisíc členů s několika pobočkami v Čechách a na Moravě, zasáhl nelibostný deus ex machina v podobě civilněsprávního úseku českého ministerstva vnitra. To v roce 1980 využilo nepatrných rozměšek ve výboru GHSP, stížnosti neprošetřilo, nýbrž zastavilo činnost GHSP včetně poboček s tím, že proti dalšímu využití členské základny v klubové formě mimo působnost spolkového zákona nebude mít námitek.

Prvním útočištěm největší části členů rozptýlené GHSP se v roce 1981 stalo Okresní muzeum Praha-západ v Jílovém u Prahy, kde existovala řadu let Heraldická sekce s vlastním členským bulletinem Heraldika.

Moravské pobočky se osamostatnily jako podnikové kluby. Velkou zásluhou ostravského GH klubu při Vítkovických železárnách bylo organizování ostravských konferencí genealogů a heraldiků, nazývaných skromně Setkání (I. 1980, II. 1983, III. 1986, IV. 1989). Ze všech setkání byly vydány sborníky.

Hostitel GHSP, Okresní muzeum Jílové, vydal zbytky nevydaných článků někdejšího časopisu GHSP a od roku 1982 změnil název na Heraldika a genealogie, ale v projektované databance a rodinných listech nepokračoval. Pro nebývale vzrostlou členskou základnu byl v Jílovém zaveden název Česká heraldická a genealogická společnost, i když právně zůstala jen zařízením jílovského muzea. To se projevilo tragicky dne 16.12.1983, kdy nový ředitel muzea prostě činnost společnosti zastavil. Nedlouho před svým druhým zánikem vytvořili čeští genealogové a heraldici druhý projekt pro odbornou činnost formou zřízení sedmadvaceti pracovních skupin. Zvláštní náborové číslo časopisu Heraldika a genealogie informovalo členy v článku Stěžejní úkoly České heraldické společnosti a jejich řešení (2) o možnosti začlenit se do jedné či několika pracovních skupin, jejichž program byl v článku uveden. Na rozdíl od monotematické rekonstrukce rodin podle souboru rodinných listů a databanky, která se připravovala v roce 1976, měli obětaví zájemci o odbornou práci a o zvýšení prestiže české genealogie a heraldiky k dispozici bohatý výběr sedmadvaceti témat pokrývajících rovnoměrně problematiku obou pomocných věd historických.

Náplň pracovních skupin:

1. příprava genealogického a heraldického slovníku-atlasu,
2. příprava učebnice (rukověti) genealogie a heraldiky,

3. soupis církevních matrik,
4. soupis rodových šlechtických archivů,
5. soupis archivovaných genealogických a heraldických pramenů,
6. soupis kvaternů,
7. edice jmenovitých soupisů obyvatel od r. 1651,
8. databanka rodinných listů občanských i šlechtických rodů,
9. regionální šlechtická populace,
10. sociologie zemědělských rodin od r. 1918,
11. výpočetní technika v heraldických sbírkách,
12. rodové vývody jako dokumenty,
13. znaky na stavebních a jiných památkách,
14. zobrazení náradí na znacích,
15. znaky a znamení na papírmických filigránech,
16. městské znaky po r. 1945,
17. osobní rejstříky k berní rule a dalším katastrům,
18. ceny poddanských nemovitostí,
19. rody katů a pohodných,
20. rody mlynářů,
21. rody kovářů,
22. rodový původ předních osobností,
23. dílo Bohuslava Balbína,
24. dílo Gelasia Dobnera,
25. dílo Václava Krále,
26. upřesnění genealogické a heraldické terminologie,
27. genealogická a heraldická bibliografie

Ještě v roce 1983 byl o akci sedmadvaceti pracovních skupin přednesen informativní referát Boj o odbornou tematiku a kolektivní práci v československé genealogii a heraldice (3) na II. setkání genealogů a heraldiků v Ostravě. I když do ustavení genealogických a heraldických skupin bylo vloženo tolik úsilí a nadějí, ba i nábor zájemců byl úspěšný a skupiny dostaly pevný organizační řád, k zahájení práce ani k formálnímu ustavení a jmenování vedoucích pracovníků skupin nedošlo vinou rozpuštění heraldicko-genealogické společnosti ředitelem Jílovského muzea ještě v roce 1983.

Intenzivní a zdlouhavé hledání nového hostitele českých genealogů a heraldiků bylo nakonec úspěšné a běžná spolková činnost mohla pokračovat, ale na rozvoj vědecké a odborné činnosti v pracovních skupinách nebylo pomyšlení. Zamýšlené kontakty s vědeckými ústavy při vyhledávání pracovníků do čela pracovních skupin nebyly zahájeny. Důvodem pro sistování genealogických a heraldických skupin bylo přesvědčení, že spolupráce se svazarmovským klubem, ve který se proměnila Heraldická a genealogická společnost, by byla odmítnuta. Úlohu pomoci zájemcům o pomocné vědy historické – genealogii a heraldiku, poskytnout jim organizační zázemí

a dovolit vydávání spolkového časopisu Heraldika a genealogie na sebe vzala základní organizace Svazarmu 4002/230 v Praze 2. Nový svazarmovský klub, sdružující trosky členské základny někdejší Genealogické a heraldické společnosti, byl nazván Klub historiografie, nevyhnul se ale neshodám se svazarmovským vedením, které nakonec po třech letech Klub historiografie zrušilo.

Třetím hostitelem se stal Závodní klub ROH národního podniku Tesla Strašnice, který si v roce 1987 zřídil Klub pro českou heraldiku a genealogii s časopisem Heraldika a genealogie. Uprostřed vážných existenčních starostí při neustále klesající prestiži nebylo ani pomyslení na odbornou činnost sedmadvaceti na papíře existujících pracovních skupin. Složitá cesta české genealogie a heraldiky za vlastní organizací a vyžitím členů laického i odborného zaměření skončila počátkem roku 1990. Tehdy byla v nových podmínkách obnovena Genealogická a heraldická společnost s vlastním časopisem Listy GHS, roč. 10. Do společnosti však nevstoupila část členstva z původní členské základny jílovského muzea a založila samostatnou organizaci pod názvem Klub pro českou heraldiku a genealogii s časopisem, který podržel název Heraldika a genealogie.

Ani za daleko příznivější situace roku 1990 se nepodařilo na půdě GHS prosadit náročné a vědecké zaměření z roku 1976 a 1983. Proto i úvodní článek v roce 1990 obnovených listů GHS nazvaný „Česká genealogie a heraldika – koníček, umění či věda?“ (4) od programu ryze vědecké orientace činnosti členů GHS odstoupil. Podíl laické většiny v členské základně byl tehdy vyčíslen na 80%.

- (1) J. Honc, *Možnosti a cíle české kvantitativní genealogie a heraldiky*, in: Listy Genealogické a heraldické společnosti 4, 1976, s. 1 – 13.
- (2) J. Honc, *Stěžejní úkoly České heraldické a genealogické společnosti a jejich řešení*, in: Heraldika a genealogie 1983, s. 1 – 28.
- (3) *Boj o odbornou tematiku a kolektivní práci v československé heraldice a genealogii*, in: Sborník příspěvků II. Setkání genealogů a heraldiků v Ostravě 15. – 16.10.1983, Ostrava 1984, s. 89 – 92.
- (4) *Česká genealogie a heraldika – koníček, umění či věda?*, in: Listy GHS 10, 1990, s. 1 – 11.

Zusammenfassung

Wege und Ziele der böhmischen Genealogie nach 1945

In retrospektiver und subjektiv konzipierter Übersicht eines der Organisatoren der Familienforschung wird versucht, die zum Teil krummen Wege einer der böhmischen genealogischen Gesellschaften (Genealogická a heraldická společnost v Praze) zu verfolgen, die sehr durch mehrere sinnlose, von staatlichen Behörden befohlene Reorganisationen gelitten hat, wobei die sehr unausgewogenen umfassenden Pläne, die den Kompetenzbereich der Gesellschaft sprengen, nicht ins Leben gerufen werden konnten.

(V souvislosti s nedávným úmrtím našeho bývalého předsedy PhDr. Jaroslava Honce poskytujeme našim členům možnost seznámit se s jeho poslední prací, otištěnou již dříve ve sborníku Acta universitatis Carolinae Philosophica et historica 1/1996. Tento sborník je možno zakoupit v prodejně knih na filozofické fakultě UK.)

MISCELLANEA

Neznámé místo schůzek umělců v minulém století

Jindřich Anger

Z Prahy 6.11.1850 posílal Frant G./../ Soběslavu Hypolitu Pinkasovi do Mnichova dopis ve kterém psal „... na cestě k vám u Rožně v hostinci zdržel, kdežto Lhotu, Levého, rytce Šmída a jiné umělce natrefil. Mánes starší nebyl přítomen.“ Na otázku, kde se hostinec takového jména nacházel, stěží najdeme odpověď v podrobné Ruthově kronice. Ani v pražské městské knihovně - Pragensii nebyl dosud takový hostinec vedený. Jen náhodný objev zprávy policejního agenta pro pražskou policii identifikuje s jistotou místo. Ze zprávy se dozvídáme, že „v hostinci Nro 6/I zvaném U rožňů“ scházejí se večer čeští studenti, převážně vedou politické rozhovory, nejvíce o jezuitěch „Podle dodatku zprávy „zde schází se i čeští literáti jako Sabina, Neruda, Vyhniš, Datel, bratři Karel, Václav a Vojtěch Fričové, Barák a jiní. Jsou pod dohledem agenta Romana“ (K. Sabina). Nebylo to jediné středisko schůzek. Scházeli se rovněž v plzeňské pivnici „U Ježíška“ ve Spálené ulici, kam přicházeli také Ferdinand Fingerhut, obchodník s dřívím Bubeníček, Šimáček, Hálek, Vítězslav Guth, Vávra, Ludevít Procházka a česká divadelní společnost“. Tolik zpráva agenta.

Je vidno, že hospoda „U rožně“ byla určitou dobou střediskem společnosti výtvarníků /okolo roku 1850/ a okolo r. 1866 se zde objevují literáti.

Dům č. p. 6/I na Malém náměstí, v podloubí kde je dnes Crystalex, měl také svoji historii. Od názvu domu „U koníčka“ v 15. a 16. stol. se název domu změnil na dům „U tří mečů“ (1796-1891) a dnes po rekonstrukci arch. p. Janákem a po rozšíření o domy č.p.5 a č.p. 7 je domem „U tří šeríků“. Rekonstrukce domu narušila obraz o hostinci, který nejen podle E.E. Kirsche, ale i starší Ruthovi kroniky je známý jako „Omnibus“. V době kdy hostinec zuřivý reportér znal, kdy sem chodila Kateřina Kocábová ještě než jí „U platýzu dohonil Jarda Turek z Lazů, aby ji šestkrát bodl řeznickým nožem a sám spáchal nepodařenou sebevraždu, to již nebylo středisko kulturních společností. E. E. Kirsch ji znal jako špinavou „špeluňku“ kde vládla tlustá sklepnice Žanda, kde byla častým hostem jednonohá Katy Revoluce, Vlasta Guláš a jiní. Byl to stísněný prostor se dvěma úzkými stoly na dlaň od sebe, kde všichni seděli pohromadě, na dolním konci tři muzikanti - houslista, harmonikář a loutnista. Jistě by z plánů pro rekonstrukci bylo možno vyčíst, jak veliký prostor hosté měli ještě za majitele F.Rožďalovského, kdy se zde vařila i káva (1871). Rozhodně prostory, které dnes zaujímá Crystalex nejsou původními prostory, kde se scházeli výtvarní umělci a literáti a zprávy o nich podával policii Karel Sabina.

Prameny a literatura:

- SÚA, Pražské policejní ředitelství (PPŘ) 1866, č. prot. 2749
Památník národního písemnictví, Literární archiv, fond S.H.Pinkas
S.Wichmann, Spitzweg auf der Reise nach Prag mit Postkutsche, Eisenbahn und Dampfschiff, Mnichov 1963 (edice deníku)
Prager Handels und Gewerbe Adressenbuch der Hauptstadt Prag, Praha 1871, s.237
E.E.Kisch, Pražské obrázky - Vražedná noc v Omnibuse, Lidová knihovna, roč. X, sv. 66, s. 18-22
L.Petráňová, Domovní znamení staré Prahy, Praha 1991, s. 235
Fr.Ruth, Kronika královské Prahy a obcí sousedních, díl II., s. 757 (Malé náměstí)
Večerní Praha z 12.11.1982, s. 5 (-rich)

Heraldický klenot bývalí roh a jeho proměny

Ing. Ctirad Rakušan

Zvířecí rohy platily odedávna za symbol síly a plodnosti, a proto si je již pravěcí bojovníci připevňovali na přilby. Dokládá to např. keltský stříbrný kotel, nalezený před více než sto lety v Gundestrupu v Dánsku. Na jeho reliéfu je v blízkosti nejvyššího keltského boha Taranise znázorněn bojovník, na jehož přilbě jsou tuří nebo zubří rohy. V době, kdy u nás žili Keltové, platili jak tur, tak zubr s ohledem na tehdejší zbraně za zvířata velmi nebezpečná. Přilba s připevněnými rohy měla nepříteli nejen nahnat strach, ale i zdůraznit, jak nebezpečného soka má před sebou.

Není tedy divu, že rohy se objevily i na přilbách rytířů. Podle M. Bubna se v Evropě tak stalo koncem 12. století, u nás v první čtvrtině 13. století. Patří tedy mezi nejstarší klenoty. Původně byly k přilbě připevňovány i s odseknutou čelní kostí, na jejíž násadách rohy vyrůstají. Avšak takový klenot podstatně zvyšoval hmotnost přilby, a proto byly hledány rohy poměrně malé, upevňované přibližně ve tvaru pŕlměsíce.

Na přelomu 13. s 14. století se klenot - v našem případě rohy - přestává připevňovat na přilbu a stává se pouze součástí erbu. Zároveň se s rohy stává proměna; rohy se prodlužují, jsou štíhlejší a prohnutější., od 15. století se jejich středy téměř dotýkají, špičky nekončí hrotem, ale jsou jakoby zakončeny prstencem. V německé heraldice se označují jako rohy otevřené. Někdy se takové rohy chybně pokládají za sloní choboty.

Z heraldického hlediska je ovšem nepodstatné, zda rohy mají hroty, zda jsou srpovitě nebo jinak zakřivené. Bývají zdobeny péry, listy, vetknutými praporky, ap.

Je nesporné, že vzorem klenotu byly nejprve rohy tura a zebra, kteří se v Evropě udrželi až do začátku novověku. Co však bylo příčinou, že se od 15. století začaly odchylovat od své původní podoby? Byla to jen výtvarná inspirace tvůrců znaků,

anebo to ovlivnily jiné podněty? Jednou z možností je, že koncem 11. století se do Maďarska začal z jihoruských stepí šířit stepní skot, jehož mohutné rohy dosahují délky až 1 metr. Ten pronikl také k nám a mohl být podnětem k prodloužení a lyrovitému prohnutí rohu.

Zbývá ještě objasnit, proč později znázorňované rohy mají uťatou špičku anebo dokonce mají znázorněn nátrubek. Spolu se zdokonalováním zbraní přestával být roh znamením nebezpečnosti. Odedávna se však používal jako signální zvukový nástroj, a to jak v boji, tak častěji při lovu. Je tedy pravděpodobné, že v heraldice se od 15. století setkáváme s rohem jako signálním nástrojem.

Nikdy se samozřejmě nejednalo o rohy bůvola, který u nás nikdy nežil a ve středověku měl málokdo příležitost se s ním seznámit. Je pravděpodobné, že autoři označení nechtěli použít termín volský roh, protože vůl byl přece považován za zvíře nebojovné, tupé a pomalé. Ostatně i dnešní myslivci, kteří používají volský roh při lovu jelenů v říji, ho také označují jako bůvolí roh. A k tomu účelu je vyhledávaný právě roh dnes již vzácného stepního skotu.

Použitá literatura:

Buben, M.: Heraldika, Praha 1986

Král z Dobré Vody, V.: Heraldika, Praha 1900

Oswald, G.: Lexikon der Heraldik, Lipsko 1984

Schwarzenberg, K.: Heraldika, Praha 1941

O Tonince z holandského rodu

Ing. Miloslav Trnka

„Kdybych uměla, jinou si Františku neber, než Toninku Reisovou....“, Vypráví se, že Čelakovského první žena v době své nemoci takhle vybrala svou nástupkyni. Kdo byla Antonie Reisová?

Nadaná mladá básnička, píšící pod pseudonymem Bohuslava Rajská, světlý zjev našeho národního obrození. Druhého dubna 1845 se vzdala úspěšné učitelské dráhy a spojila svůj život s národním básníkem - sluncem Slovanstva, profesorem F.L.Čelakovským.

Antonie měla dvě sestry. Nejstarší Johanu si vzal český advokát JUDr. J.F.Frič. Prostřední Karolína se provdala za vyhledávaného lékaře MUDr. Václava Staňka, poslance zemského i říšského sněmu. Kolem Toninky se vesele točila kupa dětí jejích sester. U Fričů i Staňků, v českých salonech probouzející se Prahy bylo stále rušno. Slečna Toninka děti milovala a pustila se do vychovatelství.

V letech 1842-3 zvládla všechny předepsané přípravy i zkoušky, aby mohla vyučovat česky, v duchu národním, jak říkávala. Svému soukromému dívčímu ústavu získala právo veřejnosti r.1844. Vedla ho zároveň s dívčí školou vzdělávacího spolku Budeč, který založil vlastenec Karel Slavoj Amerling.

Rok na to se provdala za vdovce Čelakovského do Vratislavi. K jeho čtyřem dětem přibyly další. Manželství trvalo pouhých sedm let. Ztrátu své „zvolenky“, František dlouho neunesl, přežil ji o pouhé tři měsíce. Po smrti Čelakovských se o sirotky starali jejich strýcové a tety.

Památek po Tonince zůstalo poskrovnu. Její literární poznámky, postřehy z přednášek a pečlivé výpisy k české mluvnici. Koncepty k deníčku, listy z památníku. Pár dopisů od učitele, od přátel a jedenáct psaní od Boženy Němcové. Jedna podoběnka. O všechno dnes pečuje literární archiv Památníku národního písemnictví v zámku Staré Hradky na Jičínku. Zbývá povědět ještě jeden příběh.

Matka Antonie Reisové pocházela z prastarého holandského rodu Bachovenů z Echu, který je v písemnostech doložen už od počátku 13.století. Bachovenové psávali své jméno různým způsobem: von Baekhoven, Beechoven, Bachofen, von Aicht, Aght a podobně.

Původním sídlem, podle něhož přijali svoje jméno a erb, byl dvůr Baekhoven. Malé zbytky jeho zdí a hradeb dosud přežívají ve stejnojmenné vesničce s několika selskými dvorci nedaleko dráhy Maastricht - Roermund.

Kolem r. 1500 se jedna rodová větev vystěhovala z holandské vlasti do Kolína nad Rýnem. Bachovenové vedli prosperující obchod s látkami a kožešinami. Od císaře získali nový erbovní list se znakem černé ovce, krácející po zelené půdě.

V kronice se píše: „Byli poněkud neklidného ducha, nicméně podnikaví a příčinliví. Všude záhy upevnili a zlepšili svá postavení. Rod zvláště vykazuje vzděláním i značným jměním vstup do předních hodností a významných úřadů..“

Jak se Bachovenové dostali do Čech? Pěkným tempem, rychlými povozy a cestou necestou. Šlo jim o život. Stíhal je Bonapartův maršálek Soult. Vojákům slíbil tučnou odměnu, 3000 franků za hlavu Toninčina strýce, Jana Abunda Bachovena. Ten byl totiž jedním z aktérů nezdařeného spiknutí proti Napoleonovi.

Koně z poslední přípřeže pak vychladli až v Čechách, ve stáji arcibiskupa Salm-Salma, který se svého krajana-uprchlíka ujal. Zaměstnal ho jako lesníka v Rožmitále pod Třemšínem, na statcích pražského arcibiskupství. Tam se také seznámili Toninčini rodiče.

Prameny a literatura:

Karl Adolf Bachoven von Echt, Beiträge zur Geschichte der Familie Bachoven von Echt., Wien 1904;

Olga Zielecká, Památce J.V. Friče a jeho choti Anny, rodem Kavalírové. Časopis Společnosti přátel starožitností československých v Praze, Roč. XLVI, Praha 1938;

Předkové a potomci Toninky Reisové,
druhé manželky básníka F.L.Čelakovského

Karel Ferdinand Kašpar Damian Reis

* Boppard a. Rein

+ ?

manželka Marcella
neznámého příjmení

* Boppard a. Rein

Franz Martin Bachoven v. Echt

* 27.11.1745 Sinzig

+ 25.2.1812 Ehrenbreitstein

dvorní rada a správce sklepů

kurfiřta trevírského,

manželka Maria Anna Catharina

Susana v. Mainone

* 10.5.1752 Ehrenbreitstein

Antonín Reis

* 7.2.1778 Boppard a. Rein

+ 19.11.1822 Praha

šichtmistr v železných dolech
arcib. panství Rožmitál p.T.

Maria Anna Walpurga Crescentia

Bachoven v. Echt

* 24.9.1779 Ehrenbreitstein

+ 26.12.1836 Praha

sňatek 21.4.1806
Rožmitál pod Třemšínem

Antonie Anna Marie Karolina Reisová
(Bohuslava Rajská)

1.7.1817 Rožmitál p.T. + 2.5.1852 Praha

sňatek 2.4.1845 Praha

m. František Ladislav Čelakovský

* 7.3.1799 Strakonice + 5.8.1852 Praha

Jaromír

* 21.3.1846 Wroclaw

Bohuslav

* 16.4.1848 Wroclaw

Anna

* + 1852 Praha

Jihočestí předkové malíře Egona Schieleho

Ing. Miloslav Trnka

Po smrti krále vídeňské secese Gustava Klimta 6. února 1918 zůstal Egon Schiele další velkou nadějí rakouského výtvarného umění. Tuto naději však zmařila chřipková epidemie na konci podzimu téhož roku. Osud mu vyměřil tak málo času. Jistě to netušil, když sám jednou napsal: „Život i smrt jsou nádherné, na obojí se těším“. A jindy se vyznává v dopise příteli: „Hledal jsem v Krumlově bydlení a místo na práci a vidím - to nejkrásnější je nalezeno! Chci Vám vyprávět o mých budoucích zahradách...“.

Malíř Českého Krumlova - Města na modré řece - zemřel před osmdesáti lety, 31.10.1918 ve Vídni. Pohřben byl v místě posledního odpočinku rodiny Harmsů. Od listopadu 1920 má čestný hrob v oddělení B, desáté řadě, č. 15-16 na vídeňském hřbitově Sv. Víta.

Rodopis Schielů zpracoval vídeňský badatel prof. Dr. Heinz Schöny. Výsledky jeho pátrání v archivech přinesl časopis Adler roku 1968. V článku jsou mj. bezpečně ověřená data devíti generací předků malířovy přímé linie.

Těmi nejvzdálenějšími v dějinách rodu jsou rolník Hans Schiele a jeho nevěsta, kantorská dcerka Agnes Milerová. Oba žili v Riederu (Anhaltsko) a tam se také vzali 31. 10. 1602. Poslední říjnový den v kalendáři má teď o tajemství míň - začíná jím i končí jedna rodová historie. Že k ní patří i pár lidiček z jižních Čech? Důkazem je malý přehled.

Prameny a literatura:

Heinz Schöny, Vorfahren des Malers Egon Schiele, Adler, 9.Band, Wien 1968
Josef Kroutvor, Egon Schiele a Český Krumlov, Č.Krumlov 1990

Karl Ludwig Wilhelm Schiele

architekt, inženýr c. k. severní dráhy císaře Ferdinanda

* 9.8.1817 Ballenstedt (Anhaltsko) + 30.11.1862 Praha - Karlín
sňatek 13.8.1844 Bechyně

manželka Aloisie Veronika Luisa Schimak

* 12.12.1825 Bechyně + 27.10.1890 Vídeň

dcera Wenzela Schimaka, pojezdného na panství Kardašova Řečice
purkrabího v Bechyni, kde působil i jeho otec Franz Schimak
knížecí lékař Paarů

Adolf Eugen Schiele

vrchní oficiál c. k. státní dráhy

* 9.10.1850 Vídeň + 1.1.1905 Klosterneuburg

manželka Marie Soukupová

* 23.3.1862 Čes.Krumlov + 13.3.1935 Vídeň

Její otec: Johann Franz Soukup (1842-1898)
rodák z Mirkovic, vídeňský stavební podnikatel
Maminka: Aloisie roz. Poferlová (1844-1920)

z krumlovské krupařské rodiny

Prarodiče: Anton Soukup, rolník z Mirkovic č. 17
a Kateřina Schinková z Chabičovic

Franz Poferl, mistr krupař a Kateřina Kitzhoferová,
oba z Čes.Krumlova

Egon Leo Adolf Ludwig Schiele

akademický malíř

(12.6.1890 - 31.10.1918)

* Tulln, Dolní Rakousy, staniční budova dráhy Františka Josefa
pokřtěn 29.6.1890 Tull. Kmotr: strýc Leopold Czihaczek,
vrchní inženýr severní dráhy císaře Ferdinanda

Sňatek 17.6.1915 Vídeň

manželka Edith Anna Harms

* 4.3.1893 Vídeň + 28.10.1918 Vídeň

ZPRÁVY ZE SPOLEČNOSTI

Zpráva z valné hromady

Marek Starý, místopředseda

Dne 27. února 1999 se konala valná hromada naší společnosti, slavící v letošním roce významné jubileum. Stejně jako v minulých letech k tomuto účelu posloužily útulné prostory vysočanské radnice na Praze 9, jejímž starostovi, panu Kladívkovi, patří náš vřelý dík za ochotu, s níž nám zprostředkoval bezplatné zapůjčení zmíněných prostor.

Valná hromada se těšila značnému zájmu členské základny - zúčastnilo se jí 104 členů společnosti, kteří vesměs aktivně zasahovali do jejího průběhu. Úvodem bylo přikročeno k zajištění formálních náležitostí schůze; byl zvolen zapisovatel (pan Starý), návrhová komise (doc. Černý, ing. Kozderka, pan Mareš), volební komise (ing. Kužel, mgr. Vašíček, dr. Brož) a ověřovatelé zápisu (mgr. Vašíček, ing. Sedláček) a schválen program valné hromady v té podobě, v jaké byl s dostatečným předstihem společně s pozvánkou rozeslán členům.

Následně se slova tradičně ujal předseda společnosti dr. Lutonský. Seznámil valnou hromadu s plněním usnesení loňské valné hromady: všechny úkoly v rámci možností svědomitě plněny, problémy ovšem přetrvávají s Genealogickými a heraldickými listy, jejichž odborná ani grafická kvalita nejsou na dostatečné úrovni a navíc se katastrofálně zpozdilo jejich vydávání. Situace o to nepříjemnější, že následkem přestěhování kanceláře došlo k oslabení kontaktu mezi orgány společnosti a její členskou základnou. V této souvislosti rovněž vyzval všechny členy k zasílání odborných článků, jichž se redakční radě permanentně nedostává. Upozornil, že několik dní před valnou hromadou bylo úspěšně završeno vydání druhého dílu Základů genealogie; na dílu prvním se intenzivně pracuje. Dále upozornil na nedostatky v členské evidenci a apeloval na členy, aby veškeré změny neprodleně hlásili. Posléze pozval členy na střeďečníčky a na výroční výstavu Společnosti, konanou ve dnech 3. - 28. března v Poštovním muzeu v Praze.

Čestný předseda společnosti, pan Melichar, kladně zhodnotil hojnou účast na valné hromadě, avšak vyjádřil se kriticky ohledně kanceláře, která se mu jeví jako špatně umístěná, a některých nepořádků ve vedení Společnosti. Pochvalně se vyjádřil o vydávání publikací, práci počítačové skupiny a zpracování nové počítačové evidence členů a upozornil na kriticky nízkou návštěvnost střeďečníčků. Referoval též o průběhu jednání s Archivní správou ohledně vybírání poplatků za půjčování matrik: přes vyvíjenou snahu se doposud nic nezměnilo.

V rámci plánované souhrnné zprávy správního výboru dr. Lutonský přečetl zprávu 1. místopředsedy dr. Podholy o zahraničních stycích: ty jsou velmi skromné, kontakt se zahraničními společnostmi spočívá v podstatě pouze ve výměně periodik, protože Společnost vzhledem ke svým omezeným prostředkům nemá zahraničním partnerům v podstatě co nabídnout a ani účast na zahraničních akcích není ekonomicky akceptabilní.

2. místopředseda Ing. Hásek přednesl svoji zprávu raději osobně. Informoval přítomné o kursech, proběhnuvších v uplynulém roce. Měly v podstatě obvyklou úroveň, vítaným zlepšením byla práce s autentickými texty obsaženými ve Společnosti vydané Čítance. Naopak jejich společným nedostatkem byla absence učebních skript. Konstatoval, že lektorský sbor je třeba omladit a rozšířit, a závěrem poděkoval všem, kteří se na vcelku úspěšném pořádání kursů podíleli.

Zprávy jednatelky společnosti paní Šafaříkové a pana Pačesa, pověřeného koordinací poboček, přečetl opět dr. Lutonský. První z nich obsahoval v podstatě jen stručnou statistiku vyřízené korespondence, druhá jmenovala stávající pobočky (Pardubice, Plzeň, Přeborn, Tábor a Velké Meziříčí), nastínila stručně jejich současný stav a přinesla několik rámcových tezí k rozvíjení další spolupráce s nimi.

S pochopitelným zájmem bylo sledováno též vystoupení ekonomy společnosti ing. Klusáčka, který se nejprve věnoval hodnocení uplynulého roku. Společnost vykázala příjmy ve výši cca 280 000 Kč, výdaje ve výši cca 198 000 Kč: hospodaření tedy přineslo zisk zhruba 82 000 Kč. Pokud se týče jednotlivých položek, v příjmech byli nejvýznamnějšími členské příspěvky (115 000 Kč) a prodej publikací (111 000 Kč), ve výdajích tisk a distribuce publikací (128 000 Kč) a režijní náklady (70 000 Kč). Dále zdůraznil nutnost uvádění členského čísla jako variabilního symbolu na všech platbách; jinak totiž často nelze platby identifikovat. Toto upozornění je opakováno každý rok, nicméně bezúspěšně. Rozpočet na rok 1999 byl opět sestaven jako přebytkový: počítá se s příjmy ve výši 205 000 Kč a výdaji ve výši 185 000 Kč.

Ing. Zahálka jako předseda revizní komise zhodnotil stručně činnost správního výboru v uplynulém období a potvrdil, že veškeré úkoly uložené minulou valnou hromadou byly v rámci možností svědomitě plněny. Kritizoval ovšem některé skutečnosti s prací správního výboru spojené - přes veškerou snahu funkcionářů a jejich poctivou účast na schůzích nebyla tato práce vždy dostatečně efektivní, a to zejména kvůli neodůvodnitelné nedostupnosti některých základních dat a složitému mechanismu vyřizování vcelku jednoduchých záležitostí. Při kontrole účetních záznamů a movitého majetku nebyly nalezeny žádné závady. Činnost redakční rady zhodnotil jako uspokojivou, konstatoval však nutnost její intenzivnější komunikace se správním výborem. Ocenil rovněž práci pana Nesrsty jako expedienta a úroveň kursů. Nakonec valné hromadě doporučil schválení činnosti správního výboru, finančního hospodaření, jakož i dalších činností a udělení absolutoria správnímu výboru.

Zprávu redakční rady přednesl jménem její nepřítomné předsedkyně dr. Pazderové ing. Oulík. Obsahovala stručně shrnutí činnosti redakční rady v uplynulém období, zmínila obsah připravovaného prvního dvojčísla GHL na rok 1999, upozornila na

nedostatek kvalitních článků a apelovala na členy, aby se nebáli publikovat. V jejím závěru dr. Pazderová oznámila svoji rezignaci na další činnost v redakční radě.

Ačkoli podle původního programu měla v tomto okamžiku následovat přestávka, valná hromada rozhodla pokračovat z časových důvodů bez přerušení. Dr. Lutonský tedy zahájil diskusi. V jejím úvodu vystoupila značně kriticky dr. Stupková, která si postěžovala na ztrátu svého článku postoupeného redakční radě, na neoprávněné rozmnožování nahraných přednášek bez svolení autorů a na nízkou informovanost členské základny navzdory vysokým členským příspěvkům. Poté se nabídla k práci ve správním výboru či jiném orgánu Společnosti. Na její výtky odpověděli dr. Podhola a pan Starý: článek se neztratil a bude uveřejněn v GHL 1-2/99, neschválené nahrávky nebyly a nebudou distribuovány, dokud tato možnost nebude projednána s jejich autory. Pan Bartoš upozornil, že neobdržel členskou legitimaci a že ví i o dalších členech postižených stejným problémem; dále nabídl levnější ceniny a kancelářské potřeby a doporučil shánět sponzory. Ing. Kurz informoval o činnosti počítačové skupiny a upozornil na periodikum, které vydává; dále vyjádřil podiv nad zakoupením počítače, v čemž se k němu připojili ing. Klusáček a doc. Černý. V odpověď dr. Podhola podotkl, že počítač značně usnadní běžnou agendu Společnosti a bude využit například k zpřehlednění členské evidence. Pan Sandler se v souvislosti s kritikou nízké informovanosti členů zastal správního výboru a doporučil využívat internet, na němž byla nainstalována vcelku kvalitní webová stránka. Poté přednesl obsáhlý diskusní příspěvek dr. Podhola: dotkl se všech problémů týkajících se řádného fungování společnosti od kanceláře společnosti, nedostupnou členskou evidenci, kontrolu úhrad členských příspěvků, využití moderních technických prostředků, přípravu, tisk a expedici GHL, přípravu výstavy, atd. Všechny tyto problémy je podle jeho názoru zapotřebí řešit novým správním výborem za aktivní pomoci členské základny.

Značně chaotický průběh měla volba nového správního výboru; v jejím průběhu se patrně nejvíce projevila ne zcela ideální organizační připravenost valné hromady. Odstupující správní výbor navrhl na funkci předsedy dr. Podholu, dosavadního místopředsedu; s protinávrhem vystoupil pan Melichar, který se vyslovil pro dr. Stacha. V rozpravě bylo ovšem zjištěno, že dr. Stach není přítomen; dr. Stupková a další členové navíc upozornili na jeho značnou vytíženost a jeho volbu nedoporučili. Následně byl předsedou jednomyslně zvolen dr. Podhola. Jako kandidáty na místopředsedy Společnosti předložil odstupující správní výbor valné hromadě pana Starého a pana Pačesa. Oba byli schváleni, přičemž pan Starý byl 46 hlasy zvolen 1. místopředsedou (proti 30 hlasům pana Pačesa, který byl tudíž zvolen 2. místopředsedou). Dalšími členy správního výboru se po vyřešení některých organizačních zmatků stali na základě jednomyslné volby en bloc paní Šafaříková, paní Čejpová, ing. Hásek, ing. Šimůnek a pan Drozd. Předsedou revizní komise byl jednomyslně zvolen navržený ing. Čípera, členkami dr. Stupková, paní Čádová a paní Pilátová.

Ve svém následujícím projevu dr. Podhola poděkoval valné hromadě za projevenou důvěru a vzápětí poděkoval i odstupujícímu předsedovi dr. Lutonskému za jeho dlouholetou obětavou práci pro Společnost. V bodech pak naznačil nadcházející úkoly, které stojí před novým správním výborem. Jednalo se zejména o záležitosti stabilizačního a organizačního charakteru, nechyběly však ani určité koncepční teze, týkající se vlastního zaměření činnosti společnosti. Posléze zopakoval pozvání na výroční výstavu ČGHSP.

Nakonec, předtím, než se ve 14:00 rozešla, schválila valná hromada toto usnesení:

- a) souhlasila po projednání s přednesenými zprávami a udělila absolutorium za rok 1998 správnímu výboru i revizní komisi,
- b) schválila návrh rozpočtu na rok 2000,
- c) schválila výši členských příspěvků na rok 2000:

zápisné	30,- Kč/SK
studenti a nevýdělečně činní důchodci	120,- Kč/SK
výdělečně činní členové	270,- Kč/SK
organizace v ČR a SR	350,- Kč/SK
členové z Evropy	35,- DEM
členové ze zámoří	35,- USD

- d) uložila správnímu výboru:
 1. pokračovat dle finančních možností Společnosti ve vydávání odborných publikací v rozsahu minimálně jednoho titulu ročně, přičemž odstupující předseda dr. Lutonský je pověřen zajistit vydání publikace Základy genealogie I do konce prvního pololetí 1999
 2. pokračovat v pořádání kursů pro začínající genealogy a kursů nadstavbových,
 3. velkou pozornost a péči věnovat stávajícím pobočkám a neustále usilovat o zřízení dalších, zejména v okresních městech (včetně Moravy),
 4. neustálou pozornost věnovat kvalitě magnetofonových nahrávek a rozšiřování jejich počtu a využití,
 5. připravit a zajistit vytváření magnetofonových nahrávek v pobočkách,
 6. stálou pozornost věnovat odborné i grafické kvalitě našich periodik a jejich sazečské bezchybnosti,
 7. trvalou pozornost věnovat členům zahraničním a dle možností jim pomáhat při pátrání po jejich předcích.
- e) potvrdila zvolení nového správního výboru ve složení:

předseda: PhDr. Jan Podhola

 1. místopředseda: Marek Starý
 2. místopředseda: dipl. tech. Miroslav Pačes

Členové: Růžena Šafaříková
Milada Čejpová
ing. Václav Hásek

ing. Šimůnek
Arnošt Drozd

- f) zvolila novou revizní komisi ve složení:

předseda: ing. Karel Čipera
členové: Blanka Čádová
Alena Pilátová
MUDr. Eva Stupková

Příloha:

HOSPODAŘENÍ V ROCE 1998 A ROZPOČET NA ROK 1999

	1998 - rozpočet	1998 - skutečnost	1999 - rozpočet
členské příspěvky	125 000	114 976	102 000
příspěvky zakl. členů	10 000	0	0
příspěvky organizací	22 000	22 750	22 500
dary, sponzoring	3 000	15 000	5 000
prodej publikací	40 000	110 844	60 000
kursové	10 000	15 900	15 000
úroky	1 000	553	500
ostatní příjmy	1 000	0	0
Příjmy celkem	212 000	280 023	205 000
Poštovné	2 500	768	1 000
Bankovní poplatky	2 600	3 980	4 500
Kancelářské potřeby	1 800	4 352	2 000
Xerox	200	670	1 000
Nájemné	25 000	34 439	34 000
Publikace	150 000	127 922	130 000
Kursy	600	0	0
Knihovna	5 500	7 846	8 000
Telefon	3 300	1 076	1 500
Ostatní režie	1 000	1 426	3 000
Ostatní výdaje	500	15 531	0
Výdaje celkem	193 000	198 010	185 000

30 let od založení ČGHSP

PhDr. Jan Podhola, předseda

Jako vzpomínku na své třicetileté působení se vedení Společnosti rozhodlo uspořádat výstavu, která by připomněla nejen uplynulá léta, ale seznámila širší veřejnost s obory, jakými genealogie a heraldika jsou. Ve spolupráci s Poštovním muzeem (PM) se podařilo tuto výstavu realizovat v krásném komorním prostředí muzea v Praze 1, Nové Mlýny 2. Výstava, která se konala od 3. do 28. března 1999, kromě vlastní expozice byla doplněna vydáním příležitostní dopisnice s přitiskem genealogického motivu, byla orážena zájemcům, zejména z řad filatelistů, příležitostním razítkem s heraldickým motivem v prostorách muzea dne 6. března. Téhož dne byla výstava obohacena i přednáškou ředitele muzea o dědičných poštách a poštmistrech.

Den před otevřením pro veřejnost, tj. 2. března dopoledne byla uspořádána tisková konference, na níž byli přítomní novináři seznámeni s existencí a činností ČGHSP za třicet let působení a s koncepcí a uspořádáním výstavy. V odpoledních hodinách pak proběhlo za přítomnosti řady pozvaných hostů slavnostní otevření.

Česká genealogická a heraldická společnost v Praze byla založena 5. března 1969 po značném úsilí několika nadšenců, kteří se rozhodli institucionalizovat rozšiřující se zájem o genealogii a heraldiku. V následujících letech, kdy Společnost začala vydávat i časopis a odborné publikace, počet jejích členů neustále vzrůstal, až na počet 1.400, organizovaných v místních pobočkách po celé republice. Koncem 70. let se stala Společnost středem zájmu státních orgánů, kterým nevyhovovala její činnost a snažily se ji zakázat. Přes veliké úsilí se toto nepodařilo a Společnost vyvíjela pod záštitou jiných institucí svou činnost nadále, i když v omezeném rozsahu až do roku 1990. Toto období mělo však vliv na organizační strukturu a počet členů. Struktura se rozpadla a počet členů výrazně klesl. Začátkem roku 1990 zahájila Společnost svou činnost opět jako samostatná organizace, začala zvyšovat počet svých členů, zahájila vydávání odborných publikací, pořádá kurzy pro rodopisce a kronikáře, ap.

Instalovaná výstava zabírala prostory 1. patra PM. Na 10 panelech seznamovala v průřezu s historií ČGHSP, s obory genealogií a heraldikou jako s obory patřícími k pomocným vědám historickým, prameny pro genealogická a místopisná bádání, informacemi o ČGHSP, ad. Na panelech rovněž představovala v pracích členů praktické ukázky zpracování výsledků bádání ve formě rozrodu, rodokmenu, rodokmenu přímé linie a vývodu. Rovněž zde byly ukázky krásně vyvedených erbů. Expozice byla na dalších 4 panelech doplněna exponáty PM vztahujícími se k tématu, jakými jsou privilegia dědičných pošt mistrů, známky s heraldickými motivy, ap.

Expozice pak pokračovala do „Zeleného salonku“, kde byla vystavena genealogická sbírka prvního ředitele PM V. Dragouna. V následujícím „Alpském salonku“ byly v 8 vitrinách ukázky genealogického bádání členů zpracované v rodových nebo rodinných kronikách. Provedení kronik, mnohdy psaných na ručním papíře, vázaných v kůži a ilustrované známými umělci, ukazovalo nejen výsledky

dlouhých let bádání, ale ve svém obsahu především každodenní život a nezměrnou úctu k předkům a jejich práci.

Další expozice, instalovaná v „Salonku s dekorem“ představovala ukázky genealogické a heraldické literatury, ukázky vydávaného časopisu ČGHSP z let 1969 až 1998 a rovněž vydávaných odborných publikací ČGHSP z tohoto období. Uvedené publikace jsou nenahraditelným pomocníkem nejen začínajícím, ale i pokročilým genealogům, neboť např. v obsahu latinsko či německo - českých slovníků jsou uváděny výrazy, které se v běžně dostupných slovnících nenacházejí.

V poslední místnosti „Divadelním salonku“ byly pak ukázky prací členů s místopisnou tematikou a tematikou zaměřenou na šlechtickou genealogii a heraldiku a heraldiku církevní a měšťskou.

Výstava, jak již bylo výše uvedeno, byla průřezem třicetileté činnosti Společnosti a prací jejích členů. Nekladla si za cíl odbornou prezentaci vědních oborů genealogie a heraldiky, stejně jako nevyčerpávala všechny dostupné genealogické a heraldické práce. Zde jsou myšleny především rodokmeny slavných osobností z politiky, kultury a umění, veřejného života, ad. české minulosti, jakými byli např. T. G. Masaryk, J. V. Myslbek, K. D. Villani, herecký rod Švandů, ap. Chtěla však upozornit, že se nejedná o „feudální vědy“, které se zabývají šlechtou nebo hledáním šlechtických předků a proto jsou odsouzenihodné či nezajímavé. Snahou bylo ukázat, zejména poukazem na občanskou genealogii, že se jedná o vědní obory, které mají své opodstatnění i v současnosti, ať již v oblasti dědičných chorob, historické demografie, místní historie či vlastním působením na morálně volní vlastnosti jedince a následně i na celou společnost. O tom, že tato myšlenka není fantazií, svědčí již skutečnost prezentovaná i na výstavě, že řada obecních zastupitelstev využívá zájmu členů pro kronikářskou práci nebo při vydávání publikací vztahujících se k historii obcí. Rovněž zvyšující se počet mladých členů Společnosti naznačuje, že existuje upřímný zájem o poznání svých předků a minulosti rodu a to nyní, a že se také nejedná o obor, vhodný k „pěstování“ v důchodovém věku.

Jak jsem již v pasáži „Slovo na úvod“ napsal, setkala se výstava se značným zájmem nejen u členů společnosti, ale i u laické veřejnosti. Díky novinářské publicitě přišlo do PM mnoho lidí, kteří o genealogii měli nebo projevíli zájem a následně rozšířili naše řady. Věřme, že v rámci společnosti naleznou prostor pro uplatnění svého ušlechtilého zájmu a při budoucích připomínkách výročí budou již jednou z částí tvořících historii společnosti.

Přestože výstava probíhala celý měsíc, bylo v mnoha případech pro mimopražské členy obtížné ji navštívit. Proto jsme i z celkového nákladu příležitostných dopisnic, určených pro filatelisticko-sběratelskou veřejnost, část odebrali pro naše členy jako upomínku na tuto výstavu. Případným zájemcům je možné ještě vyhovět. Cena dopisnice je 25 Kč.

Vyhodnocení kurzu pro začátečníky

Ing. Václav Hásek, vedoucí kurzů

V době od 21. ledna do 25. března 1999 proběhl dvacátý šestý kurz začínajících genealogů a kronikářů. Vyučování se konalo každý čtvrtek od 17,00 do 19,00 hodin v zasedací síni Vysočanské radnice. Náplň výuky byla již přizpůsobena osnově připravovaného sborníku *Základy genealogie 1. Díl*, který vyjde teprve koncem prvního pololetí t. r. Hlavní cíl výuky byl však stejný jako v minulých letech: účastníky naučit číst staré texty a co nejlépe je vyškolit v získávání informací o předcích ze základních pramenů.

Náboru do tohoto kurzu byla věnována velká pozornost a využity publikační možnosti tuzemské tiskové svodky ČTK a Internetu. Nábor do kurzu prostřednictvím periodik společnosti však selhal. Do kurzu se přihlásilo celkem 31 posluchačů a s docházkou alespoň 75% skončilo 25. Na docházku měla negativní vliv vleklá chřipková epidemie.

Předmět čtení starých textů převzal ing. V. Hásek, který současně vedl celý kurz. S přednášením v kurzech se na vlastní žádost rozloučil pan R. Melichar. Lektorský sbor byl obohacen o nové členy, a to pana Ž. Kužela, M. Pačesa a V. Chmelaře. Při přípravě příštího kurzu pro začínající rodopisce bude nutno z těchto změn vyjít a postarat se o další obnovu lektorského sboru.

Při jedné hodině výuky čtení, kdy se p. Hásek nemohl z rodinných důvodů dostavit, se s úspěchem uplatnili nejmladší odborníci z řad Společnosti, a to pánové J. Kahuda a M. L. Jakl, studující oboru archivnictví na filosofické fakultě Karlovy university. Přislíbili, že se i nadále zapojí do práce lektorského sboru podle potřeb Společnosti.

Kurz byl završen dvěma exkurzemi, a to do Státního ústředního archivu v Praze 6 na třídě M. Horákové, kde se výkladu o soupisech poddaných podle víry z roku 1651 a o dalších pramenech ujala Dr. Matušíková, a do Státního oblastního archivu v Praze 2, Horské ul., kde Dr. Hradecká podala výklad o matrikách a gruntovních knihách. Exkurzí se zúčastnilo 25 a 17 osob. Obě uspokojily zvláště ty absolventy, kteří volali po seznámení s konkrétními archiváliemi.

Učební plán byl beze zbytku splněn. Úroveň přednášek byla v průměru lepší než v předchozím roce a kurz proběhl bez organizačních závad. Na závěr kurzu odevzdali absolventi vyplněný dotazník, po jehož vyhodnocení přijme vedení společnosti opatření k dalšímu zvýšení úrovně kurzů.

Kurz pro pokročilé genealogy

Ing. Václav Hásek, vedoucí kurzů

Absolventi kurzů začínajících rodopisců, POZOR!

Máte za sebou první stupeň odborného školení, které Vám určitě pomohlo v rodopisné práci. S malou nadsázkou bychom mohli říci, že jste na tomto poli dosáhli středoškolského vzdělání. Nyní Vám nabízíme možnost, jak své vědomosti ucelit i dále rozšířit na úroveň, kterou bychom na poli laické genealogie mohli přirovnat ke vzdělání vysokoškolskému.

Zapište se do připravovaného

Kurzu pokročilých genealogů 1999!

Nabízíme Vám v něm obohacení Vašich vědomostí nejen o další obory pomocných věd historických, jako jsou **metrologie, numismatika, chronologie, heraldika**, ale seznámíme Vás i s **vývojem školství, organizací církve, řeholními řády, územně správním členění našich zemí v různých dobách, s vývojem bydlení, nemocemi a příčinami úmrtí našich předků, s otázkami života židovského obyvatelstva na našem území atd.** Vedle toho jsme do programu zařadili i **základy grafologie**, která Vám spolu s dalšími metodami pomůže poznat povahové i charakterové vlastnosti předků. Velký důraz bude letos kladen na progresivní předmět „**využití osobního počítače v genealogii**“.

Výuka v letošním kurzu pokročilých genealogů se vyznačuje předností, že nebude spočívat pouze na přednáškách, ale bude vydatně podepřena i možností individuálního studia probírané látky ještě před tím, než ji lektor přednese, a to z nedávno vydaného sborníku „*Základy genealogie 2. díl*“.

Teprve absolvováním tohoto kurzu získáte úplné a ucelené znalosti v oboru občanské genealogie a obdržíte o tom od naší společnosti také písemné osvědčení.

Kurz se bude konat v zasedací síni Vysočanské radnice v Praze 9, Sokolovská 324/14 (vstup zadním vchodem), započne dne 16. září 1999 v 16,00 hod. zápisem posluchačů a proběhne v deseti lekcích do 25. listopadu, a to vždy ve čtvrtek od 17,00 do 19,00 hod. Do kurzu se lze přihlásit písemně na adresu Společnosti, prostřednictvím elektronické pošty nebo přímo u zápisu.

Absolutorium kurzu začínajících rodopisců je podmínkou zápisu, ale nezáleží na tom, zda jste jej absolvovali před rokem a nebo před patnácti lety. K hojně účasti zve správní výbor ČGHSP.

Vzpomínka na PhDr. Jaroslava Honce

PhDr. Jan Podhola, předseda

V době, kdy jsem si připomínali 30 let činnosti České genealogické a heraldické společnosti i její zakládající členy a funkcionáře, zastihla nás smutná zpráva - dne 1. března zemřel po dlouhé nemoci PhDr. Jaroslav Honc, bývalý předseda ČGHS.

PhDr. Jaroslav Honc se narodil 10.12.1925 ve Stěžerách u Hradce Králové. Po absolvování reálného gymnasia nastoupil v roce 1944 jako dopravní elév u ČSD. Po skončení války začal naplňovat svůj sen - studovat historii na filosofické fakultě Karlovy university. V průběhu studia si rozšířil kvalifikaci studiem archivní školy a získal tak aprobaci pro archivní službu.

Již v roce 1948 nastoupil jako kopista do Státního zemědělského archivu a o tři roky později se stal jeho stálým zaměstnancem. Po sloučení s Ústředním archivem ministerstva vnitra a vzniku Státního ústředního archivu zůstal odborným pracovníkem zemědělsko-lesnického oddělení, které také od roku 1967 řídil. Pochopitelně práce v takto specializovaném archivu udávala směr jeho badatelské práce. Publikoval řadu studií se zemědělsko-lesnickou tematikou, postupně i hospodářskou, cenovou, ad. Stranou nezůstal ani jeho zájem ze studijních let - genealogie. Věnoval se historické demografii, rekonstrukci rodin, populačnímu vývoji, ap. Tento badatelský zájem ho přivedl i do řad tehdy Československé genealogické a heraldické společnosti.

V roce 1974 se stal předsedou této společnosti a v jejím čele působil až do roku 1979. Za léta jeho působení dosáhla společnost nejpočetnější členské základny s mnoha pobočkami po celé republice. Díky své teoretické přípravě a profesi dokázal společnosti vtisknout pevný rámec, stanovit směry působení a jasně definovat cíle, kterých má být dosaženo. Dosud nepřekonaným, ale i nenaplněným záměrem zůstávají jeho „stěžejní úkoly v genealogii“. Celkově pozvedl úroveň z ryze amatérské základny na téměř profesionální a jeho články publikované v časopisu společnosti jsou dodnes vzorem mnoha badatelů-přispěvatelů. Měl znamenitý přehled a v genealogii byl dobrý znalec, který si však své znalosti nenechával pro sebe, ale vždy ochotně je předával zejména mladším členům společnosti.

Můžeme vyjádřit politování nad tím, že mu nemoc zabránila účastnit se našich schůzek a smutek nad úmrtím, které mu zabránilo připomenutí si s námi 30 let činnosti společnosti, v jejímž čele několik let stál a na jejímž rozvoji se podílel. Jeho působení a jeho náměty nezůstanou zapomenuty. R.I.P.

Realista, který uměl snít

Ing. Jan Oulík

Dřevěný psací stůl v prostorném pokoji na pražských Královských náhle osiřel. Vedle stolní lampy věrně čeká starobylý psací stroj s obrázkem továrny nad klávesnicí a u zdi se nehybně vrší sloupce papírových map, plných výpisků a poznámek z archivních rukopisů. Za tímto stolem pracoval historik PhDr. Jaroslav Honc a v těchto papírových mrakodrapech teď odpočívají jeho sny.

Jaroslav Honc napsal desítky historických článků - o dějinách cen a mezd, z oboru historické demografie a zemědělských dějin raného novověku. Texty jsou sice odborné a místy složité, ale v nelehkých dobách komunistické totality působily na zvědavé čtenáře jak opravdové osvícení.

Honc, duší realista, nahlížel našim předkům pod pokličku pohledem statistika. Čím jej třeba lákali kdysi mocní páni Smiřičtí? Ne tak svým romantikou opředeným zánikem rodu, jako spíše dochovanými precizně vedenými účetními knihami. A jejich správce Tobiáš Štefek z Koloděj, později jeden ze sedmadvaceti popravených "českých pánů"? V Honcových očích nebyl mýtickým "mučedníkem pro víru" či "obětí habsburské zvěle", ale především schopným ekonomem. Ostatně, Smiřičtí, alespoň podle Honce, vděčili za své pohádkové bohatství především dobrým "podnikatelským záměrům". Třeba proto, že své poddané neodírali kde se dalo, nechali je samostatně podnikat a vše se jim od nich vrátilo na daních. Jak to zní nadčasově! O některých poznatcích Jaroslav Honc stihl napsat, o jiných alespoň poutavě vyprávěl svým přátelům a vděčných posluchačům.

Honc, v pořadí druhý předseda Genealogické a heraldické společnosti v Praze (sídliila tehdy ve vlhkém suterénním prostoru v Holečkově ulici na Smíchově, vzpomínáte ještě, pamětníci?), vtiskl svým osobním rozhledem Společnosti i odborný ráz. Proslul především svou snahou vytyčit směry a cíle pro náš tuzemský rodopis a heraldiku. Jeho úsilí o ustavení několika pracovních skupin se bohužel mezi rodopisnou veřejností nesetkalo s patřičným ohlasem a zůstalo víceméně na papíře. Úspěšnější byl ve své snaze o zlepšení úrovně Genealogicko-heraldických listů.

Jaroslav Honc zemřel letos 1. března. Ač byl dlouhý čas vážně nemocen, odešel přeci nějak nečekaně. Přes vážné postižení cenného zraku dokončil knihu *Kapitoly z dějin Řičan* (1997) a k ní obsáhle osobní, místní a věcné rejstříky. Do knihy napsal většinu kapitol věnovaných nejstarší historii tohoto středočeského města, které si za letních pobytů oblíbil. Pouhým snem už zůstal zamýšlený atlas českých šlechtických rodů a také kniha historických kuriozit nebo chcete-li etymologických hrátek. Proč se kuru domácímu říká slepice?, zajímalo jej například. Protože když spí a zavře oči vypadá jako slepá? A proč mají rytíři Andělové z Ronovce ve znaku vola? Říká se přeci - to je „vůl jak anděl“, žertoval Honc jindy. Možná by kolegům historikům nad jeho vývoody vstávaly vlasy na hlavě, ale Jaroslava Honce, kromě seriózní historické práce, bavilo vymýšlet hypotézy. Takové, které na první pohled vyvolávají na rtech úsměv ale při hlubším zamyšlení neznejí vůbec pošetile.

Kvalitních článků není nikdy dost

Marek Starý, místopředseda

Jedním z přetrvávajících problémů naší Společnosti je nedostatek kvalitních článků pro Genealogické a heraldické listy. Jedná se o skutečnost dosti obtížně pochopitelnou, neboť publikování v nich by mělo být jednou z přirozených ctí každého našeho člena. Nemá asi cenu zabírat se spekulováním nad příčinami tohoto jevu. Jistě, Společnost si vzhledem ke svým finančním možnostem nemůže dovolit poskytovat za příspěvky autorské honoráře. Na druhou stranu možnost prezentovat veřejně výsledky své badatelské práce a pocit oprávněného sebeuspokojení z dobře vykonané práce mají dozajista rovněž svou cenu.

V době, kdy jsou psány tyto řádky, se zdá, že se situace pomalinku zlepšuje. Již v tuto chvíli je k dispozici dostatek článků i pro druhé letošní dvojčíslo. To ovšem v žádném případě neznamená, že bychom my, kteří se na přípravě časopisu podílíme, neměli zájem o další. Čím větší je množství příspěvků, z nichž můžeme vybírat, tím kvalitnější bude pravděpodobně obsah časopisu a tím spíše předejdeme Vaším mnohdy oprávněným výtkám. Mnozí z Vás si ovšem možná neuvědomují, že naším úkolem není časopis vytvořit, nýbrž do něj pouze vybrat to nejlepší z toho, co nám poskytnete.

V čele prvorepublikové Rodopisné společnosti, na jejíž odkaz se snažíme (dokonce i podle stanov) navazovat, stáli uznávaní, špičkoví odborníci, což je situace, k níž se v nejbližším časovém horizontu zcela určitě nedopracujeme. Je ovšem třeba si uvědomit, že i na amatérské úrovni lze věci dělat buď dobře, nebo špatně.

Jak jste se dočetli ve zprávě o valné hromadě, po dlouholeté práci na svoji funkci rezignovala dr. Pazderová, předsedkyně redakční rady. Svou činnost v radě ukončil ze zdravotních důvodů i prof. Kavka. Oběma patří upřímný dík za obětavou práci, zároveň však vyvstává naléhavý a téměř neuskutečnitelný úkol zajistit za ně adekvátní náhradu. Nicméně i do doby, než se to podaří, tedy v současném stavu jakéhosi provizoria, se budeme snažit připravovat časopis k Vaší naprosté spokojenosti.

Závěrem několik poznámek k tomu, jak by Vaše příspěvky měly vypadat. Měly by samozřejmě splňovat v míře co nejvyšší veškeré nároky kladené na vědeckou práci, a to nejen po stránce obsahové, ale i po formální. To znamená, že by měly být opatřeny poznámkovým aparátem nebo alespoň (zejména u kratších, nepůvodních článků) seznamem použité literatury. K obsáhlejším studiím připojte krátký, několikařádkový souhrn. Pokud je to možné, dodávejte své příspěvky na disketě jako textové soubory, nejlépe v programu Word. V opačném případě vzniká riziko, že při přepisování článků do počítače vzniknou nedopatřením chyby, které se již ani při nejlepší vůli nepodaří odstranit. Články můžete posílat i na e-mailovou adresu Společnosti. Veškeré případné úpravy, jež by bylo potřeba v originálním textu učinit (samozřejmě s výjimkou nezbytných pravopisných a gramatických úprav), s Vámi budou přirozeně konzultovány. Těšíme se na hojnost Vašich článků a věříme, že odborná úroveň našeho časopisu bude i jejich zásluhou stále stoupat.

Výzva našim členům

Rudolf Melichar, čestný předseda

Existujeme již 30 let a ještě jsme nezavedli systematickou evidenci prací našich předků. Rozumíme tím rodopisnou práci hotovou, nedokončenou, jen začatou nebo jen zamýšlenou. Musíme myslet, že pohyb našich členů je veliký, stálý a měnící se. Chceme pomáhat našim členům i budoucím. Musíme taky myslet i na příští generace za 30 i více let. Ti budou mít zájem o to, co jsme zanechali a zda by jim to mohlo být k užítku. Doufám, že naši členové pochopí velký význam této akce.

Máme zkušenosti, že nejen na západě, ale i u nás jsou vzácnější ty rodopisné práce, čím dříve prokazatelně jejich předci žili.

Máme už za sebou dost důkazů, jak jsme se o občanskou genealogii zasloužili, čím jsme našemu národu přispěli.

Završením našich zásluh by mělo být zavedení systematické a plynulé evidence prací našich členů. Samozřejmě předpokládá se tu také pochopení a ochota našich členů, aby i oni zanechali po sobě stopu své genealogické práce pro budoucnost potomků. Budou Vám vděční za to, že jste také na ně mysleli.

Genealogický badatel nemá být egoista, jak tomu v minulosti bývalo a někde snad ještě je. Práce rodopisného badatele má být užitečná pro celý rod a to jak pro současníky, tak i pro potomky za 20 - 100 let.

Poznáte, že zamýšlená tato akce může být užitečná i pro každého z Vás. Především může Vám rozšířit genealogický obzor. Poznáte, co a kde který člen zpracovává. Ukáže se Vám možná cesta ke konzultaci s druhými našimi členy, popřípadě i ke vzájemné pomoci k dokončení Vaší genealogické práce.

Nebude to lehká práce. Konečně jednou už musíme začít. Každý začátek je těžší než se podaří dosáhnout plynulosti a pravidelnosti, ale i také než Vy si navyknete s námi spolupracovat. Získáme tak přehled a informace, které mohou i Vás zajímat. Dosáhneme také potřebné a těsnější spolupráce s Vámi. Ne všichni se o to snaží. Mnozí ani nevědí, že máme už k dispozici rejstřík berní ruly z roku 1654, že je to pro mnohé velká pomoc. Konečně, chceme-li se dostat s Vámi do možného styku, musíte se o to také snažit i vy, zvláště když Vám rádi pomůžeme.

Nyní ještě apeluji především na pražské členy, ale i na ty, kteří žijí blíže Prahy. Konáme genealogické poradní a diskusní večerníčky pro naše členy. Mnozí si to ještě ani neuvědomují k vlastní jejich škodě. Večerníčky konáme vždy druhou a čtvrtou středu od 17 do 19 hod. V Praze 1, v Soukenické ulici č. 11, blízko Prašné brány. Jezdí tam tramvaj č. 5, 14, 26 a metro B stanice náměstí Republiky. Každý bude vítán i se svými známými. Můžete se také zúčastnit debaty. Neposílám Vám žádný formulář, jak jsme původně zamýšleli. Pro začátek žádáme od Vás, jen když sdělíte

- 1) jména rodů, které zpracováváte nebo zamýšlíte zpracovávat,
- 2) v kterých krajích, eventuelně zemích je Váš rod rozšířen,
- 3) do kterých let jste se až dosud dostali,
- 4) kdy jste svoji rodopisnou práci začal, nebo kdy ji zamýšlíte začít,

5) jakou pomoc by jste od nás potřeboval,
 Samotné zpracování pak ukáže, zda bude třeba tuto práci doplnit.
 Samozřejmě žádáme od Vás, abyste nám odpověděli na 5 otázek co nejdříve,
 přesto Vám žádný termín neudáváme, jen sdělujeme, podle našich zkušeností, že čím
 déle budete odpověď odkládat, tím později Vás budeme moci do naší práce zařadit,
 což pro Vás může být i škoda.

Nově přijatí členové v roce 1998

Jiřina Rubešová, matrikářka

1029 - Brabec Otto	1050 - Vaněk Stanislav
1030 - Jarolím Karel	1051 - Klapka Jan
1031 - Pavlák Miroslav	1052 - Kostas Zgafas
1032 - Tomsa Michal	1053 - Tesař Rudolf
1033 - Čada Jaroslav	1054 - Biskup Jiří
1034 - Jurníkl Bedřich	1055 - Erbrt Jan
1035 - Pospíšil Ludvík	1056 - Hubáček Vladimír
1036 - Bezděk Rostislav	1057 - Křička Jiří
1037 - Čejková Markéta	1058 - Strnad Marek
1038 - Fogl Rudolf	1059 - Trnavský František
1039 - Jaroš Julian	1060 - Falta Jan
1040 - Krejčík Mikuláš	1061 - Roček Otto
1041 - Kut Karel	1062 - Sankotová Dana
1042 - Kužel Živan	1063 - Sušický Viktor
1043 - Loupal Josef	1064 - Mráz Pavel
1044 - Medek Zdeněk	1065 - Wohlštátová Mag.
1045 - Orkáč Milan	1066 - Srkalová Zdenka
1046 - Pecka Jiří	1067 - Cippr Václav
1047 - Pokorná Zdenka	1068 - Pařízek Josef
1048 - Šafránek Josef	1069 - Černý Pavel
1049 - Sova Josef	

Ukončili členství nebo zemřeli v roce 1998

Jiřina Rubešová, matrikářka

2 - Aleš Jiří †	341 - Pecha Jan †
24 - Bezděk Karel †	358 - Píša Jindřich †
31 - Bock Jiří	563 - Musil Jiří
114 - Havlíček Zdeněk †	571 - Semotám Lambert †
164 - Kabeláč Jaromír	647 - Bureš Zdeněk †
180 - Klečka Josef	680 - Vohralíková Lidmila †
191 - Kück Zdeněk †	693 - Daněk Josef †
299 - Mikulecký Drahomír †	806 - Červenka Vít
316 - Nováček Vladimír †	835 - Kozák Karel †
326 - Ort Vladimír †	847 - Hejl Josef
337 - Pavlis Jaroslav †	

Program a termíny „středečnicků“ na II. pololetí 1999

Doc.MUDr.Jaroslav Černý

8. září	Dotazy, náměty, volná diskuze	
22. září	Jak jsem tvořil rodinnou kroniku	Ing.Václ.Hásek
13. října	Grundy a vesnice 200 letá	Mir.Pačes, dipl.tech.
27. října	Hromové klíny	PhDr.Kar.Sklenář, CSc
10. listopadu	Současný stav genealogické databáze GENDAT	Boh.Sloup
24. listopadu	Z vlastního rodopisu	Jiří Vodička
16. prosince	Dotazy, náměty, volná diskuze	

Schůzky se budou konat v uvedené termíny vždy od 17,00 hodin v Soukenické 11,
 Praha 1. Změna programu vyhrazena.

Nabídka publikací

správní výbor

Česká genealogická a heraldická společnost v Praze sdružující v současné době cca 800 členů společného zájmu, vydává pro své členy a zájemce v řadě *Vademecum geneologa* odborné publikace zaměřené na genealogickou tematiku. V této řadě byly dosud vydány:

- sv.č.1 = B.Lutonský, J.Černý - **Latinsko-německo-český slovník nemocí, úrazů a příčin smrti a výrazů s nimi souvisejících (nejen) pro genealogy** (cena 170 Kč)
- sv.č.2 = J.Mareš - **Latinsko-český slovník pro genealogy** (cena 150 Kč)
- sv.č.3 = V.Kasalický a kol. - **Německo-český slovník pro genealogy** (cena 150 Kč)
- sv.č.4 = kolektiv - **Slabikář a čítanka pro laické genealogy** (cena 200 Kč)

Uvedené publikace obsahují latinské a německé výrazy, s kterými se genealog-badatel soustavně setkává v matrikách, gruntovních knihách ad., které však v běžných latinsko-českých či německo-českých slovnících již nenalezne. Tak se publikace stávají nepostradatelnou pomůckou nejen začínajícímu, ale i zkušenému rodopisci. Pro začínající genealogy je pak neocenitelnou pomůckou čtvrtá publikace - Slabikář a čítanka - která seznamuje s typy písma v jednotlivých obdobích a jeho proměnami. Ukazuje také řadu textů s přepisem do současného písma, takže je možné si vyzkoušet a ověřit vlastní schopnost čtení před vlastním „ponořením se“ do archivních materiálů.

Začátkem letošního roku byla vydána další publikace
sv.č.6 = B.Lutonský a kolektiv - **Základy genealogie 2. díl**

Uvedená publikace obsahuje řadu informací vhodných pro genealogy a jejich orientaci při badatelské práci, pochopení historického vývoje určitých odvětví a významů, ale i pro sestavení rodové či rodinné kroniky. Jedná se např. o územněsprávní rozdělení Čech, řeholní řády a kongregace, vývoj a organizaci vojska, zemské desky, přehled měn v Čechách, staré míry a váhy, ad.

Nezbytným předpokladem práce i zájmu heraldika je znalost a dostupnost údajů o pramenech. Prakticky všechno, co nám zanechala historie do konce 19. století o heraldice a genealogii v Českých zemích, je obsaženo v Siebmacherově Grosses Wappenbuch.

Pro naše členy a další zájemce je ihned k odebrání z omezeného počtu faksimilií v napodobení původního vydání v historizující vazbě: **Der Mährische Adel**, od Heinricha von Kádicha a Conrada Blažka, vydané v Norimberku v r. 1899. Popisy

znaků a odkazy na prameny u veškeré v té době známé Moravské šlechty. Formát A4, 321 stran textu s 215 tabulí s 2500 vyobrazeními erbů, cena 2.500 Kč.

Na záznam po obdržení dostatečného počtu přihlášek bude vydán za předpokládanou cenu reprint ze stejné edice svazek o české šlechtě **Der Böhmisches Adel** od Rudolfa Jana hr. Meraviglia-Crivelli za cenu 2.200 Kč a následně **Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien** od Vojtěcha Krále z Dobré Vody za cenu cca 2.000 Kč.

Dále nabízíme zájemcům publikace vydané Klubem pro Českou heraldiku a genealogii:

Fr. Skřivánek - Die Familie Miseroni und ihres Wappens, Wien 1987	20,- Kč
„ Vývoj znaku Miseronů z Lisonu, separát	15,- Kč
„ Heraldik auf der Bildern des Meisters Theodorik, Wien 1987	20,- Kč
„ Heraldika na obrazech mistra Theodorika, separát	40,- Kč
„ Rytíři sv. Jana Jerusalemského, II. vyd., váz.	140,- Kč
„ Řeholní řády v litoměřické diecési a jejich osudy 1948-88	20,- Kč
„ L. Jan Řád německých rytířů v Čes.zemích, brož. 80,- Kč váz.	140,- Kč
M. Hlinomaz Náhrobníky a epitafy ve Strahovské basilice, separát	40,- Kč
O. Vinař Pět století Šliků, separát	40,- Kč
Sborník Mozarts Opern für Prag, obraz. publikace	40,- Kč

Publikace je možné si objednat na adrese Společnosti.

Universita J. E. Purkyně vydala publikaci „Německá příjmení v Čechách“, 1. díl J. Beneš, 2. díl M. Nováková - cena za oba díly 430,- Kč, možno objednat na telefonním čísle 047 5211029.

Errata

Redakční rada

V minulém čísle GHL (tj. 1-2/98) došlo k několika chybám, které tímto opravujeme:

- V článku Karla Duba - Byli Švandové ze Semčic skutečně ze Semčic?
na str.27 - 19.řádek - místo kolegiální má být správně kolegiátní
na str.31 - 15.řádek - místo pisatelé má být správně pisatel
na str.33 - Summary - místo Were Švandas má být správně Where Švandas

V nabídce mg. nahrávek u přednášek:

- Ing. Jiří Pech - místo „Požár desk zemských“ správně „Cenzura za komunismu“
Doc.Dr.J.Černý - správně „Požár desk zemských“

Na pomoc badatelům

Helena Voldánová, PhDr. Jan Podhola

Největší část archivních materiálů potřebných pro badatelskou práci našich členů se nachází ve Státním ústředním archivu - I.odd. (katastry, ad.), ve Státních oblastních archivech a Zemských archivech (matriky, pozemkové knihy, ad.), Archivu hlavního města Prahy (matriky pro Prahu a přilehlé obce) a Vojenském historickém archivu (kmenové listy, ad.). Státní ústřední archivy soustřeďují materiály podle bývalého krajského členění (do 1990).

Archivní materiály se půjčují v počtu 5 - 6 evidenčních jednotek a to bezplatně, pouze za matriky a rejstříky k matrikám (pokud nejsou na filmech) se platí správní poplatek 20,- Kč ve formě kolku. Materiál pro badatele je pak rezervován 1 měsíc, po této době se posuzuje jako nová výpůjčka.

Pro výpisky z archivních materiálů je povoleno používání pouze obyčejné tužky nebo počítače; k úkolům obsluhy badatelný nepatří vyhledávání v archiváliích, čtení textů a jeho překládání do jiných jazyků. Práce v archivech se řídí **Badatelským řádem**, s kterým je každý badatel povinen se před započítím své práce seznámit.

Archivy v Praze, Třeboni, Plzni a Zámrsku pořizují též kopie archivního materiálu podle „Zásad poskytování reprografických a jiných služeb a úkonů státními archivy ČR“ a „Ceníku služeb a úkonů“, nikoliv však na počkání.

Z těchto pravidel se vymyká Archiv hl.m.Prahy, kde je silně omezeno půjčování archivních materiálů, jak v sortimentu, tak počtu (seznam je v archivu k dispozici). Z matrik se půjčují jen 2 ks a to jen v případě, že jsou na filmu, jinak ne.

Vzhledem k velkému zájmu v poslední době a nedostatečným kapacitám v badatelkách archivů, je zapotřebí se písemně nebo telefonicky objednávat alespoň dva týdny před plánovanou návštěvou.

SÚA v Praze, Karmelitská 2, 118 01 Praha 1
tel. 02/57320338-9, 02/57320340-1; fax 02/57320275

SÚA v Praze - I.odd., Milady Horákové 133, 160 00 Praha 6
tel. 02/24311509;
ot: Po 8:30-15:00, Út-Pá 8:30-12:00, 14:00-18:30

SOA v Praze, Horská 7, 128 00 Praha 2
tel. 02/290486, 02/61425022 badatelna; fax 02/290310
ot: Út-St 9:00-15:30, Čt 9:00-17:30
pob. Benešov, Pražská 295, 256 90 Benešov u Prahy; tf. 0301/22842
pob. Křivoklát, hrad, 270 23 Křivoklát; tf. 0313/98255
pob. Mn.Hradiště, zámek, 295 80 Mnichovo Hradiště; tf. 0329/772519

SOA v Třeboni, zámek, 379 11 Třeboň
tf. 0333/721128, 0333/721511; fax 0333/721346
ot. Po a St 7:30-17:00, Út a Čt 7:30-15:00
pob. Čes.Budějovice, Rudolfovska 40, 370 02 Čes.Budějovice;
tf. 038/22466
pob. Čes.Krumlov, zámek, 381 11 Čes.Krumlov; tf. 0337/711872
pob. Jindř.Hradec, zámek, 377 01 Jindř.Hradec; tf. 0331/22382

SOA v Plzni, Sedláčkova 44, p.p.312, 306 12 Plzeň
tf. 019/7236263, 019/7328381; fax 019/227269
ot. Po-St 8:30-18:00, Čt-Pá 8:30-15:30
pob. Klatovy, Masarykova 413/III, 339 01 Klatovy; tf. 0186/22475
pob. Žlutice, Poděbradova 408-410, 364 52 Žlutice; tf. 0169/93124

SOA v Litoměřicích, Krajská 1, 412 74 Litoměřice
tf. 0416/735359; fax 0416/735373
ot. Po a St 8:00-15:30, Út a Čt 8:00-18:00
pob. Děčín, Zbrojnická 14, 405 02 Děčín IV; tf. 0412/22011
pob. Most, Dělnická 16, 434 01 Most; tf. 035/342117
pob. Žitenice, zámek, 411 41 Žitenice; tf. 0416/748028

SOA v Zámrsku, zámek, 565 43 Zámrsk
tf. 0468/581202; fax 0468/581201
ot. Po a St 9:00-15:30, Út a Čt 9:00-17:30
pob. Kuks - neobsazeno; tf. 0437/4769
pob. Pardubice, Pernerova 1490, 530 00 Pardubice; tf. 040/517438
pob. Hostovlice 53, 285 62 Hostovlice u Čáslavě; tf. 0322/98211

MZA v Brně, Žerotínovo nám.3/5, 656 01 Brno
tf. 05/42162308-9, 05/42162305 badat.; fax 05/41211489
ot. Po-Čt 9:00-18:00, Pá sudý 9:00-16:00
pob. Brno-Cejl; tf. 05/45212372
pob. Brno-Joštova ul.; tf. 05/42161025
pob. Brno-Halasovo nám.; tf. 05/45222697
pob. Kroměříž, zámek, 767 01 Kroměříž; tf. 0634/22778
pob. Kunštát, zámek, 679 72 Kunštát; tf. 0501/462196
pob. Třebíč, Subakova 34, 674 01 Třebíč; tf. 0618/21608

ZA v Opavě, Sněmovní 1, 746 22 Opava
tf. 0653/623364; fax 0653/623476
ot. Po a St 7:30-17:30, Út a Čt 7:30-15:00
pob. Olomouc, U Husova sboru 10, 771 11 Olomouc; tf. 068/5220919

pob. Rýmařov-Janovice, zámek, 793 42 Rýmařov; tf. 0647/2095

AHM v Praze, Archivní ul., 140 00 Praha 4 Chodovec
tf. 02/24482963, 02/24484012; fax 02/24215087
ot. Po, Út a Čt 8:00-12:00, 13:00-15:30, St 8:00-12:00, 13:00-17:30

VHA v Praze, Sokolovská 136, 186 00 Praha 8
tf. 02/20206100
ot. Po-Čt 8:00-11:30, 12:30-16:00

Členské příspěvky na rok 1999

správní výbor

V minulém čísle GHL jste dostali i složenku na úhradu členských příspěvků na rok 1998, případně na rok 1999.

Žádáme vás o úhradu a připomínáme, že příspěvky na rok 1999 jsou:

zápisné	30,- Kč/SK
studenti a nevýdělečně činní důchodci	120,- Kč/SK
výdělečně činní členové	270,- Kč/SK
organizace	350,- Kč/SK
zahraniční členové - Evropa	35,- DEM
zahraniční členové - ostatní	35,- USD

!!! *Na složenke uveďte jako variabilní symbol své členské číslo.* !!!

POZOR

Úřední hodiny

POZOR

Úřední hodiny v místnosti Společnosti na nové adrese jsou
každé pondělí od 14,00 do 16,00 hodin.

Knihovna je v místnosti Společnosti otevřena každé úterý od 17,15 do 19,00 hodin.

Po dobu letních měsíců, tj. v červenci a srpnu je místnost Společnosti uzavřena

ZPRÁVY ZE SPOLEČNOSTI

Zpráva z Valné hromady	(49)
30 let od založení ČGHSP	(54)
Vyhodnocení kurzu pro začátečníky	(56)
Kurz pro pokročilé genealogy	(57)
Vzpomínka na PhDr. Jaroslava Honce	(58)
Realista, který uměl snít	(59)
Kvalitních článků není nikdy dost	(60)
Výzva našim členům	(61)
Nově přijatí členové v roce 1998	(62)
Ukončili členství nebo zemřeli v roce 1998	(63)
Program a termíny „středečníků“ na II. pololetí 1999	(63)
Nabídka publikací	(64)
Errata	(65)
Na pomoc badatelům	(66)
Členské příspěvky na rok 1999	(68)

Úvodní strana obálky: *alianční erb Jiřího Bruntálského z Vrbna
a Bohunky ze Žerotína*

Ilustrace tohoto čísla: *Karel Chobot*

Genealogické a heraldické listy, ročník XIX., číslo 1-2/1999

Pro své členy vydává

Česká genealogická a heraldická společnost v Praze

Fantova 1784, Praha 5, 155 00

<http://www.muweb.cz/www/cghsp>

telefon: 51 61 34 90

e-mail: cghsp@email.cz

Bankovní spojení:

108696177/5100 (IPB)

563650-058/0800 (ČS)

*Odběr časopisu je vázán na zaplacení členského příspěvku.
Za původnost a obsah článků ručí autoři.*

Uzávěrka: duben 1999 - dáno do tisku v červnu 1999 - Počet výtisků: 1000

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pošt Praha, OZ

č.j. NOV 6231/97, ze dne 16.5.1997

Tisk: Polygrafické SOU Svoboda s.r.o., Bellova 352, 109 00 Praha 10